

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

**Výchova dívek v Čechách – porovnání
knižní a filmové verze**

Bakalářská práce

Autor: Zuzana Spudichová
Studijní program: B7310 Filologie
Studijní obor: Jazyková a literární kultura
Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Rell

Zadání bakalářské práce

Autor:	Zuzana Spudichová
Studium:	P17P0162
Studijní program:	B7310 Filologie
Studijní obor:	Jazyková a literární kultura
Název bakalářské práce:	Výchova dívek v Čechách - porovnání knižní a filmové verze
Název bakalářské práce AJ:	Bringing Up Girls in Bohemia - Comparison of the Book and the Film Version

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce představí podobnosti a rozdíly románu Michala Viewegha *Výchova dívek v Čechách* s filmovou verzí Petra Kolihy. Těžištěm problematiky bude tematická a kompoziční rovina (vývoj děje a postav). V rámci práce bude vypracován praktický projekt.

VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. 183 s. KOLIHA, Petr. *Výchova dívek v Čechách*. [online]. Praha: Česká televize, 1997. HOJDA, Jan. *Obrazy člověka ve vybraných dílech literatury a filmu 20. století*. Ostrava: Moravapress, 2013. FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury*. Praha: Academia, 1985-2008. 5 sv. *Osobnosti - Česko : Ottův slovník*. Praha : Ottovo nakladatelství, 2008. 823 s.

Garantující pracoviště:	Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Tomáš Rell
Oponent:	dr. hab. Marcin Lukasz Filipowicz, Dr.
Datum zadání závěrečné práce:	14.12.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne:

.....

Zuzana Spudichová

Poděkování

Děkuji Mgr. Tomáši Rellovi za odborné vedení, poskytnuté konzultace a cenné rady a připomínky, které mi pomohly při vypracování této bakalářské práce.

Anotace

SPUDICHOVÁ, Zuzana. *Výchova dívek v Čechách – porovnání knižní a filmové verze*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 56 s. Bakalářská práce.

Práce představí podobnosti a rozdíly románu Michala Viewegha *Výchova dívek v Čechách* s filmovou verzí Petra Kolihy. Těžištěm problematiky bude tematická a kompoziční rovina (vývoj děje a postav). V rámci práce bude vypracován praktický projekt. Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část se věnuje spisovateli Michalu Vieweghovi, jeho literární tvorbě, a především knize *Výchova dívek v Čechách* a její stejnojmenné filmové adaptaci. Součástí je i krátké představení literárního postmodernismu a bližší pohled na tvůrce filmu a jeho herecké obsazení. Největší pozornost je věnována komparaci knižní předlohy a filmu. Praktická část se věnuje projektu, kterým je interaktivní literární přednáška, respektive její naplánování a příprava všech podkladů včetně SWOT analýzy, celkové kalkulace výdajů, sepsání tiskové zprávy, vytvoření propagačních plakátů a v neposlední řadě sestavení prezentace pro samotnou přednášku.

Klíčová slova: Michal Viewegh, *Výchova dívek v Čechách*, adaptace, komparace, kniha, film, postmodernismus

Annotation

SPUDICHOVÁ, Zuzana. *Bringing Up Girls in Bohemia – Comparison of the Book and the Film Version*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2021. 56 pp. Bachelor Thesis.

The work will present similarities and differences of Michal Viewegh's novel *Bringing Up Girls in Bohemia* and the film version by Petr Koliha. The focus of the issue will be the thematic and compositional level (development of the plot and characters). A practical project will be elaborated as a part of the bachelor thesis. The work is divided into two parts – theoretical and practical. The theoretical part is devoted to the writer Michal Viewegh, his literary work, and especially the book *Bringing Up Girls in Bohemia* and its film adaptation of the same name. It also includes a short presentation of literary postmodernism and a closer look at the filmmakers and the cast of the film. The greatest attention is dedicated to the comparison of the book and the film. The practical part presents the project, which is an interactive literary lecture, respectively its planning and preparation of all documents, including SWOT analysis, calculation of total expenditure, writing a press release, creating promotional posters, and, last but not least, compiling a presentation for the lecture itself.

Keywords: Michal Viewegh, *Bringing Up Girls in Bohemia*, adaptation, comparison, book, film, postmodernism

OBSAH BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Úvod.....	8
1 Postmodernismus	10
2 Michal Viewegh	12
3 Kniha Výchova dívek v Čechách	16
3.1 Výstavba textu	17
3.2 Děj	19
3.3 Postavy.....	20
4 Film Výchova dívek v Čechách	23
4.1 Vznik adaptace literárního díla.....	23
4.2 Režisér Petr Koliha	25
4.3 Další tvůrci filmu.....	26
4.4 Herecké obsazení.....	27
4.5 Další adaptace Vieweghových knih	28
5 Porovnání knihy a filmu	29
6 Kulturní projekt	41
6.1 Předmět a cíl přednášky.....	41
6.2 SWOT analýza.....	42
6.3 Plánování a kalkulace	43
6.4 Propagace.....	46
Závěr.....	49
Seznam beletrie.....	51
Seznam odborné literatury	52
Seznam elektronických zdrojů.....	54
Seznam tabulek a obrázků	56
Seznam příloh	56

Úvod

Tématem práce, jak už název napovídá, je porovnání knihy *Výchova dívek v Čechách* s její stejnojmennou filmovou adaptací, ale také představení autora knihy, tvůrců, kteří se podíleli na tvorbě filmu a v neposlední řadě i krátké uvedení do samotného adaptování literatury. Součástí práce je projektová část, která se zaměřuje na plánování literární přednášky pro širokou veřejnost.

Práce nejprve krátce představí postmodernismus – literární směr, do kterého je spisovatel Michal Viewegh řazen – jeho poznávací prvky a také další autory tohoto směru. Následující kapitola je zaměřena na samotného Michala Viewegha. Krátce pojedná o jeho studiu a práci, která předcházela dráze spisovatele na plný úvazek a poté už představí jeho literární tvorbu. Třetí kapitola se věnuje románu *Výchova dívek v Čechách*, konkrétně jeho výstavbě, stručně popíše děj a představí některé postavy. Další kapitola se zabývá přepisem literatury na film v obecné rovině, představí tvůrce filmu *Výchova dívek v Čechách* i jeho herecké obsazení a také další adaptace Vieweghových knih. Následuje kapitola, která výše zmíněnou knihu a film porovná. Poslední kapitola se věnuje kulturnímu projektu, kterým je plánování literární přednášky.

Téma práce jsem si vybrala z důvodu mého kladného vztahu k literatuře i filmu, a protože s oblibou porovnávám předlohy a jejich adaptace i ve svém volném čase. Také jsem chtěla pochopit, jakým způsobem dochází k přenosu literárního díla na filmová plátna.

Michala Viewegha jsem zvolila proto, abych se dozvěděla více o jeho životě a díle a mohla si tak udělat vlastní obrázek, protože ve společnosti na něj panují rozporuplné názory.

Práce by mohla posloužit jako přehled Vieweghových literárních děl nebo jako ukázka toho, že literární předloha se určitým způsobem může lišit od své filmové adaptace. To se může hodit například studentům připravujícím se na maturitní či jiné zkoušky z literatury.

Cílem práce je představit Michala Viewegha a jeho literární tvorbu, a především analyzovat jednu z jeho prvních knih – román *Výchova dívek v Čechách* – a porovnat ji s její filmovou adaptací.

Komparace knihy a filmu si klade za cíl odpovědět na otázky, které byly položeny před samotným porovnáváním a zároveň očekává potvrzení, nebo vyvrácení stanoveného předpokladu. První otázkou je, zda byly do filmové adaptace přeneseny i postmodernistické

prvky, kterých je kniha plná. Druhou je, zda byl ve filmu věnován vedlejším postavám dostatek prostoru, aby vynikla jejich propracovanost, kterou mají v knižní předloze. A třetí, byl hlavní motiv, sblížení dvou hlavních postav, zpracován ve filmu totožně, anebo se od knihy v něčem zásadním odkláněl?

Prvním předpokladem je, že se do adaptace prvky postmoderny nepromítly. Druhým je, že vedlejším postavám nebyl poskytnut skoro žádný prostor a jejich propracovanost se v přepisu ztratila. A třetím, hlavní motiv, tedy sblížení dvou protagonistů, byl při adaptaci víceméně nezměněn a v ničem zásadním se nelišil.

Cílem projektové části je naplánovat literární přednášku tak, aby byla kompletně připravená pro uskutečnění a nebylo potřeba dalších příprav.

1 Postmodernismus

Postmodernismus je směr, jehož počátky sahají do 60. let 20. století USA a jenž nastoupil po období moderny. Nejedná se pouze o literaturu, ale také o architekturu, výtvarné umění a film.¹

Literární postmoderna staví na skepsi vůči zaběhnutým pořádkům a je otevřena jazykovým a vypravěčským experimentům. Využívá různá témata, styly, postupy vyprávění a často je kombinuje velmi neobvyklým způsobem.² Charakteristické je také mísení různých prvků z různých žánrů nebo komplikovaná kompozice, při které se mohou prolínat dějové a časové roviny.³

Díla psaná v tomto stylu jsou bohatá na intertextuální pasáže – použití citací například z jiných literárních děl – a metatextové pasáže. V nich samotný autor vstupuje do děje a nechává čtenáře nahlédnout, kam nebo jakým směrem se příběh bude ubírat.⁴

Postmoderna také kombinuje vyšší a nižší umění, což znamená, že by si v těchto dílech měl každý nalézt něco, co ho zaujme. Je to literatura jak pro vybíravého, vzdělaného čtenáře, tak pro méně vzdělané čtenáře, kteří obvykle vyhledávají spíše nenáročnou televizní zábavu.⁵

Michal Viewegh se řadí mezi autory píšící svá díla v postmodernistickém literárním směru. Dalším představitelem tohoto směru je Milan Kundera (1929), který od roku 1978, kdy byl zbaven českého občanství, žije ve Francii. Svá díla píše taktéž ve francouzštině. Mezi jeho známé knihy patří například *Žert* (1967), *Kniha smíchu a zapomnění* (1979), a především romány *Nesnesitelná lehkost bytí* (1984) a *Nesmrtelnost* (1990), které obsahují prvky postmodernismu.⁶ Potom také Jan Křesadlo (1926–1995), vlastním jménem Václav Pinkava, jenž je autorem románu, který spojuje utopii se špionážním příběhem, *Fuga trium* (1988)⁷ nebo

¹ NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Brno: Host, 2006. s.621-622. ISBN 80-7294-170-4.

² Tamtéž

³ SOCHROVÁ, Marie. *Český jazyk a literatura: ucelená, přehledná, osvědčená příprava k maturitě i na VŠ*. [Havlíčkův Brod: Fragment, 2007]. V kostce (Fragment). s. 71. ISBN 978-80-253-0468-6.

⁴ SOCHROVÁ, Marie. *Literatura v kostce: pro střední školy*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2007. V kostce (Fragment). ISBN 978-80-253-0185-2.

⁵ Tamtéž

⁶ Tamtéž

⁷ Slovník české literatury po roce 1945. *Jan Křesadlo* [online]. [cit. 2021-04-01].

Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=784&hl=k%C5%99esadlo+>

epické básně s prvky science-fiction *Hvězdoplavba* (1995)⁸ a Miloš Urban (1967) se svými romány *Sedmikostelí* (1999) a *Hastrman* (2001). Za *Hastrmana* dokonce získal v roce 2001 cenu Magnesia Litera za prózu.⁹

Pokud jde o zahraniční autory, do postmoderny řadíme například Kurta Vonneguta (1922–2007), který je známý svým románem *Jatka č. 5* (1969), nebo Umberta Eca (1932–2016) a jeho román *Jméno růže* (1980), Vladimira Vladimiroviče Nabokova (1899–1977) a jeho román *Lolita* (1955), nebo Johna Irvinga (1942) s románem *Svět podle Garpa* (1978).¹⁰

⁸ Databáze knih. *Hvězdoplavba/Astronautilia* [online]. Praha: Databáze knih [cit. 2021-04-01].

Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/hvezdoplavba-astronautilia-97290>

⁹ Slovník české literatury po roce 1945. *Miloš Urban* [online]. [cit. 2021-04-01].

Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1344&hl=urban+>

¹⁰ SOCHROVÁ, Marie. *Literatura v kostce: pro střední školy*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2007. V kostce (Fragment). ISBN 978-80-253-0185-2.

2 Michal Viewegh

Michal Viewegh se narodil 31. 3. 1962 v Praze. Studoval na gymnáziu v Benešově a po maturitě začal se studiem politické ekonomie socialismu, ale odešel už po třetím semestru. Místo toho začal pracovat jako noční vrátný. Díky dvěma zdařilým slohovým pracím, které napsal ještě na gymnáziu, se rozhodl stát spisovatelem, a tak v roce 1988 úspěšně zakončil studium Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, obor český jazyk a literatura.¹¹ Poté krátce působil jako učitel na základní škole v Praze-Zbraslavi. V 80. letech přispíval svými povídkami do *Mladé fronty* a *Mladého světa*, což byl oficiální časopis Socialistického svazu mládeže. V roce 1993 se stal redaktorem nakladatelství Český spisovatel a dva roky nato se začal naplno věnovat psaní knih. Zároveň dál publikoval povídky například do *Literárních novin*, týdeníku *Tvar* a měsíčníku *Neon* nebo fejetony, které posílal *Mladé frontě Dnes* a *Lidovým novinám*.¹²

Mezi srpnem a prosincem roku 2009 psal na serveru iDNES.cz spolu se čtenáři blogový román *Srdce domova*. Sám napsal úvodní kapitolu, která později vyšla v jeho povídkovém souboru *Povídky o lásce* (2009), a dalších deset kapitol vybral od čtenářů.¹³ V podstatě se jednalo o otevřenou školu tvůrčího psaní a zároveň o literární soutěž. Všech deset vybraných, a tedy vítězných, kapitol bylo oceněno 10 000 korunami.¹⁴

Vieweghovou spisovatelskou prvotinou je retrospektivně stavěná novela *Názory na vraždu* (1990) s detektivní zápletkou.¹⁵ Na malém městě je zavražděna učitelka a každý z obyvatel má na vraždu svůj názor, během jehož vyjádření odkrývá i své vlastní nitro. Tímto tragikomicky laděným příběhem nechává Viewegh nahlédnout do života maloměstšácky smýšlejícího člověka.¹⁶

Báječná léta pod psa (1992) sklídila jak u svých čtenářů, tak u kritiků velký ohlas a díky tomu se Viewegh stal jedním z nejvýraznějších spisovatelů mladší generace 90. let 20. století. Tento satirický román s autobiografickými prvky vypráví o dospívání nadprůměrně

¹¹ *Michal Viewegh* [online]. [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <http://www.viewegh.cz/autor.php>

¹² *Slovník české literatury po roce 1945. Michal Viewegh* [online]. [cit. 2021-02-25].

Dostupné z: <http://www.slovníkeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=895&hl=michal+viewegh+>

¹³ Tamtéž

¹⁴ *iDNES.cz. Magnesia blogový román* [online]. Praha: iDNES.cz [cit. 2021-02-25].

Dostupné z: http://data.idnes.cz/BlogovyRoman/jak-se-zucastnit-0kd-/blogovy-roman.asp@c=A090730_105119_blogovy-roman_jdv.html

¹⁵ *Slovník české literatury po roce 1945. Michal Viewegh* [online]. [cit. 2021-02-25].

Dostupné z: <http://www.slovníkeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=895&hl=michal+viewegh+>

¹⁶ *Michal Viewegh* [online]. [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <http://www.viewegh.cz/autor.php>

inteligentního chlapce Kvida na pozadí studené války v Československu, konkrétně od 60. let až po konec komunistické éry v roce 1989.¹⁷

Romány *Výchova dívek v Čechách* (1994) a *Účastníci zájezdu* (1996) jsou příklady společenské prózy s autobiografickými prvky psané v postmodernistickém směru. Prolíná se zde kontrast mezi realisticky, uvěřitelně ztvárněnými postavami i událostmi a mezi ukázkou toho, že autobiografický vypravěč-autor je ve výsledku tím, kdo má nad konečným celkem plnou kontrolu. Vypravěč-autor dokonce vstupuje do dění a nechává čtenáře nahlédnout, kam příběh bude směřovat nebo komentuje kritiky svých předešlých knih.¹⁸

I v některých dalších textech vstupuje autor nějakým způsobem do děje, ale už je to v mnohem menším měřítku. Jde například o detektivku *Případ nevěrné Kláry* (2003) a prózu *Lekce tvůrčího psaní* (2005). Dále také v románech *Vybíjená* (2004) nebo *Román pro muže* (2008). Postupem času začal Viewegh inklinovat k tradičnějším kompozičním postupům. Je autorem *Románu pro ženy* (2001), který je skutečně románem určeným převážně ženám, moderního pojetí pohádky *Krátké pohádky pro unavené rodiče* (2007), nebo deníku, který psal od samého začátku s vidinou, že si ho bude moct přečíst kdokoli, *Báječný rok* (deník 2005), vydáno 2006.¹⁹ O pět let později, tedy v roce 2011, vydal druhý deník – *Další báječný rok*.²⁰

V roce 2004 vydal Viewegh svou první, a prozatím stále jedinou, divadelní hru s názvem *Růže pro Markétu aneb Večírky revolucionářů*. Odehrává se během revolučních dnů koncem roku 1989 a hlavními aktéry jsou pedagogové a studenti pražské literární bohemistiky.²¹

Román *Vybíjená* (2004) je jakousi sondou do života čtyřicátníků, kteří bývali spolužáky a teď se pravidelně scházejí na pomaturitních srazech. Tam vyplouvají na povrch všechny milostné, přátelské i nepřátelské vztahy, střetávají se odlišné životní styly a systémy hodnot všech účastníků a protínají se jejich mladistvé iluze

¹⁷ Slovník české literatury po roce 1945. *Michal Viewegh* [online]. [cit. 2021-02-25].

Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=895&hl=michal+viewegh+>

¹⁸ Tamtéž

¹⁹ Tamtéž

²⁰ Databáze knih. *Michal Viewegh* [online]. Praha: Databáze knih [cit. 2021-04-01].

Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/autori/michal-viewegh-4>

²¹ Slovník české literatury po roce 1945. *Michal Viewegh* [online]. [cit. 2021-02-25].

Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=895&hl=michal+viewegh+>

a nezkušenost s pomíjivostí a promarněnými možnostmi. Název díla je jakousi metaforou pro nevypočitatelnost a nevyhnutelnost životních zvrátů a pohrom.²²

V roce 2012 Vieweghovi praskla srdeční aorta, přežil klinickou smrt, absolvoval operaci srdce a po dlouhé rekonvalescenci byl schopný se pomalu vracet ke psaní. Už rok nato vydal román *Můj život po životě* (2013), ve kterém vzpomíná právě na dobu rekonvalescence. Snaží se přiblížit život člověka s těžce poškozeným mozkiem, který je naprosto závislý na rodině.²³

Od roku 2015 vydává prakticky jednu knihu ročně. Tou první byl soubor povídek *Zpátky ve hře* (2015), jehož hlavní postavou je Vieweghova oblíbená autobiografická figura Oskar, která prošla již několika knihami. Dále například *Bio manžel* (2015), což je volné pokračování románu *Bio manželka* (2010), potom *Bůh v renaultu* (2017)²⁴, *Muž a žena* (2018), *Povídky o nelásce* (2019) a román *Převážně zdvořilý Leopold* (2020).²⁵ Tou prozatím poslední vydanou je deník, v pořadí již třetí, *Zrušený rok – Deník 2020*, který vyšel v květnu 2021. Jedná se o pohled na rok zasažený pandemií koronaviru Vieweghovými očima.²⁶

Náměty pro své knihy Viewegh hledá v osobním životě. Jeho díla jsou převážně humoristická, často mají až groteskní tón.²⁷ Píše velmi bezprostředně a vyžívá se v komice, ironii, a občas dokonce i v zesměšňování. Jeho styl psaní má velmi blízko ke stylu Milana Kundery, což je logické, protože oba jsou představitelé postmoderny (viz kapitola 1). Viewegh dokonce Kunderu ve svých dílech často zmiňuje, tudíž si je určité podobnosti pravděpodobně vědom, alespoň podle literárního historika Františka Všetického (1932). Nicméně většinou jde z Vieweghovy strany o Kunderovu kritiku nebo ironizování. V knize *Nápady laskavého čtenáře* (1993) věnoval Kunderovi celou druhou kapitolu – *Další truchlivý žert*, kde některé náměty z Kunderových knih, především z románu *Žert* (1967), vyloženě zesměšňuje.

²² Slovník české literatury po roce 1945. *Michal Viewegh* [online]. [cit. 2021-02-25].

Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=895&hl=michal+viewegh+>

²³ *Michal Viewegh* [online]. [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <http://www.viewegh.cz/autor.php>

²⁴ Tamtéž

²⁵ Databáze knih. *Michal Viewegh* [online]. Praha: Databáze knih [cit. 2021-04-01].

Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/autori/michal-viewegh-4>

²⁶ Databáze knih. *Zrušený rok – Deník 2020* [online]. Praha: Databáze knih [cit. 2021-04-01].

Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/zruseny-rok-denik-2020-469958>

²⁷ SOCHROVÁ, Marie. *Literatura v kostce: pro střední školy*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2007. V kostce (Fragment). s. 159. ISBN 978-80-253-0185-2.

Dokonce i ve *Výchově dívek v Čechách* je jedna intertextuální pasáž, která je narážkou na Kunderův román *Nesmrtelnost* (1990).²⁸

„Samotný fakt, že Beáta trochu píše, mě nijak nepřekvapoval: každý z nás koneckonců jak známo trpí tím, že zanikne neoslyšen a nepostřehnut ve lhostejném vesmíru, což dokazuje nezadržitelný růst masové grafománie mezi politiky, taxikáři, rodičkami, milenkami, vrahy, zloději, prostitutkami, prefekty, lékaři i pacienti (Milan Kundera).“²⁹

Všetička dále dodává, že Vieweghova kritika je pravděpodobně obranného rázu. Jako kdyby se snažil zakrýt jistou literární podobnost. Například pro Vieweghovu novelu *Názory na vraždu* a Kunderovu *Nesmrtelnost* je společným prvkem *prodictum* (zde prozrazení smrti hrdinek) a vstup autora do děje za jednu z postav, ve Vieweghově případě za vypravěče.³⁰

Kromě toho, že mnoho Vieweghových knih bylo převedeno na filmová plátna (viz kapitola 4.5), byla jeho díla také zdramatizována pražskými i mimopražskými divadly nebo rozhlasem. Román *Báječná léta pod psa* uvedlo v roce 1996 brněnské divadlo Husa na provázku (režie Ivo Krobot). Stejnou dramaturgií uvedlo v roce 2005 královéhradecké Klicperovo divadlo a v roce 2008 uvedl další dramaturgií divadelní spolek Kolár z Police nad Metují (režie Jaroslav Souček).³¹

Dále byly pro divadlo zdramatizovány knihy *Andělé všedního dne* (2008) a *Účastníci zájezdu* (poprvé 1998, poté 2006) a Český rozhlas Olomouc převedl román *Zapisovatelé otcovské lásky* (1998) do osmidílné rozhlasové hry.³²

Za své knihy obdržel hned dvě ocenění. Prvním byla v roce 1993 Cena Jiřího Ortena za román *Báječná léta pod psa*. Druhé ocenění získal v roce 2005 a byla jím *Magnesia Litera – Cena čtenářů* za román *Vybíjená*.³³

²⁸ VŠETIČKA, F. *Novela Michala Viewegha*. In: NOVOTNÝ, V. *Postmodernismus v umění a literatuře: [sborník příspěvků z vědeckého symposia s mezinárodní účastí]*. Plzeň: Pro libris, 2003. s.235-236. ISBN 80-86446-10-7.

²⁹ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s.23. ISBN 80-202-0507-1.

³⁰ VŠETIČKA, F. *Novela Michala Viewegha*. In: NOVOTNÝ, V. *Postmodernismus v umění a literatuře: [sborník příspěvků z vědeckého symposia s mezinárodní účastí]*. Plzeň: Pro libris, 2003. s.235-236. ISBN 80-86446-10-7.

³¹ *Slovník české literatury po roce 1945. Michal Viewegh* [online]. [cit. 2021-02-25].

Dostupné z: <http://www.slovníkeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=895&hl=michal+viewegh+>

³² Tamtéž

³³ *Michal Viewegh* [online]. [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <http://www.viewegh.cz/autor.php>

3 Kniha Výchova dívek v Čechách

Výchova dívek v Čechách vyšla v roce 1994. Jedná se o román s autobiografickými prvky. Autor zde využil své zkušenosti z dob, kdy učil na základní škole v Praze-Zbraslavi.³⁴ Dokonce je děj do prostředí Zbraslavi zasazen (viz zmínky o Zbraslavi v knize).

„Král?“ pravila Irenka s upřímným zděšením. „Ten mafján? Ten vošoust?“ „Křehkosti,“ řekl líbezně Jaromír, „tvé jméno je žena.“ „No a ne?“ hájila se Irenka. „Mafján?“ řekl jsem. „Jak se to pozná?“ „Snadno. Když někdo vlastní – jenom tady na Zbraslavi – dvě vinárny, dva hotely a bordel v Záběhlicích, tak snadno. Jaký v tom asi tak můžou bejt peníze?“ Její orientace ve zbraslavských poměrech byla tradičně obdivuhodná.“³⁵

„Co se děje?“ řekl po chvíli. „Co by se dělo? Vůbec nic,“ řekl jsem. „Jeden zbraslavský učitel jednoduše sedí o půlnoci u baru v jednom zbraslavském nevěstinci. Normálka.“ Trakařová by ze mě měla radost, pomyslíl jsem si.“³⁶

Sám autor knihu ironicky označuje jako „velký český postmoderní pedagogický román“.³⁷ Dalo by se na ni nahlížet ze dvou úhlů. Buďto jako na tragický román o lásce a jakémsi hledání smyslu života nebo jako na groteskní pohled na české školství a obecně situaci v Čechách na začátku devadesátých let dvacátého století.³⁸

Ředitel základní školy s vidinou výdělků kupuje nutrie, o které se budou žáci během hodin přírodopisu starat. Během vyučování odjíždí rybařit, místo aby se staral o chod školy a bere s sebou i některé žáky. Učitelka Chvátalová-Suková mu k tomu o přestávkách na školních pozemcích ryje žížaly pomocí polní lopatky, kterou ředitel zakoupil spolu s jeepem, žebříky a dalšími věcmi od americké armády, a to jenom proto, že to byla výhodná koupě.

³⁴ LIBIGEROVÁ, Jitka. Výchova dívek v Čechách Michala Viewegha nabízí netradiční pohled nejen na české školství. In: Topzine.cz [online]. [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <https://www.topzine.cz/vychova-divek-v-cechach-michala-viewegha-nabizi-netradicni-pohled-nejen-na-ceske-skolstvi>

³⁵ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s. 52-53. ISBN 80-202-0507-1.

³⁶ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s. 63. ISBN 80-202-0507-1.

³⁷ SOCHROVÁ, Marie. *Literatura v kostce: pro střední školy*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2007. V kostce (Fragment). s. 160. ISBN 978-80-253-0185-2.

³⁸ LIBIGEROVÁ, Jitka. Výchova dívek v Čechách Michala Viewegha nabízí netradiční pohled nejen na české školství. In: Topzine.cz [online]. [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <https://www.topzine.cz/vychova-divek-v-cechach-michala-viewegha-nabizi-netradicni-pohled-nejen-na-ceske-skolstvi>

Učitelka Trakařová se zase jako své životní poslání rozhodla žáky vzdělat v oblasti sexuální výchovy, neboť minulý režim toto nedovoloval a podnikatel Král je přesvědčen, že penězi si koupí úplně všechno, včetně štěstí.³⁹

Autor v knize barvitě vykreslil nejen hlavní postavy, ale dokonce i ty vedlejší, především některé učitele na základní škole. Příběhu to dodávalo punc reálnosti, a proto byl velmi uvěřitelný.⁴⁰

3.1 Výstavba textu

Text je horizontálně členěn do dvanácti kapitol, přičemž každá kapitola má různé množství podkapitol. Nejkratší je druhá kapitola, která má dvě podkapitoly a nejdelsí je kapitola devátá, s devíti podkapitolami. Viewegh v knize využívá spisovný jazyk především pro vnitřní monology a hovorový jazyk pro dialogy. Občas se v textu objevují i slangové výrazy (coury, šajny). Kniha je psaná ich-formou a kromě již zmíněných dialogů a vnitřních monologů obsahuje také hojné množství intertextuálních a metatextových pasáží, viz následující úryvky.⁴¹

Využití intertextuality – citací jiných autorů.

„Doma jsem uložil poznámky o psaní nazpět a pokusil jsem se pro změnu nalézt nějaká moudra o životním štěstí. Štěstí je umění být spokojen (Bergmann).

(...)

Snažím se pátrat po dobrých znameních (Doctorow).

Snažím se milovat život víc než jeho smysl (Dostojevský).“⁴²

Využití metatextu – vstup autora do děje s poznámkou, jakým způsobem příběh napíše.

„Říkám rovnou, že následující popis Královy vily (podobně jako samotné Královo příjmení) neodpovídá zcela skutečnosti, neboť Králův souhlas se zveřejněním tohoto příběhu byl jednoznačně podmíněn požadavkem, abych provedl taková opatření, která by znemožňovala

³⁹ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). ISBN 80-202-0507-1.

⁴⁰ LIBIGEROVÁ, Jitka. *Výchova dívek v Čechách Michala Viewegha nabízí netradiční pohled nejen na české školství*. In: Topzine.cz [online]. [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <https://www.topzine.cz/vychova-divek-v-cechach-michala-viewegha-nabizi-netradicni-pohled-nejen-na-ceske-skolstvi>

⁴¹ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). ISBN 80-202-0507-1.

⁴² VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s. 56. ISBN 80-202-0507-1.

*spolehlivou identifikaci. Na druhé straně bych ovšem chtěl zachovat genius loci celé té čtvrti a zmínit alespoň skutečnost, že ruch hlavní zbraslavské ulice sem už nedoléhá a že každý třetí člověk procházející kolem všech těch pískovcových podezdívek a ozdobných kovaných plotů, za nimiž lze skrze husté túje občas zahlédnout velkoryse založený trávník či modrou obrubu zahradního bazénu, vede na samonavíjecím vodítku psa ušlechtilé rasy.*⁴³

Vzhledem k tomu že Vieweghova díla jsou psaná v postmoderně a *Výchova dívek* v Čechách není výjimkou, je logické, že má složitější kompozici. Nejprve je důležité zmínit fakt, že se vlastně jedná o vyprávění příběhu, který už měl dávno proběhnout (pokud by samozřejmě nebyl Oskarem vyfabulovaný). Nicméně samotný příběh Oskara s Beátou probíhá chronologicky, od začátku do konce,⁴⁴ ale je často narušen využitím *producta*, tedy jakousi nápovědou dalšího děje, pohledem do budoucnosti. *Productum* je pro Viewegha typické. Použil ho už ve své prvotině *Názory na vraždu* (1990). Tam *productum* figuruje dokonce už v samotném názvu a potom hned v první větě novely.⁴⁵

Jednoznačným *productem* ve *Výchově dívek* v Čechách je následující věta: „*Ve stejném autě a na stejné silnici, kudy onoho léta jezdívala pro lásku, si o rok později – jen ještě o něco rychleji – došla pro smrt.*“⁴⁶

Dalšími prvky, kromě *producta*, které narušují chronologii jsou již výše zmíněné intertextuality, metatextové pasáže a také povídky, které napsali oba protagonisté, fiktivní úryvky z časopisů a fiktivní novinové články, jako je například tento:⁴⁷

„Zdařilá oslava (Zbraslavské noviny 7/1992, str. 2)

Padesáté výročí tragické smrti velkého českého spisovatele Vladislava Vančury, popraveného před padesáti lety německým gestapem, si na vzpomínkové slavnosti připomněli také žáci Základní školy Vladislava Vančury. Ředitel školy pan Naskočil ve svém projevu vyzdvihl rozhodující význam Američanů při osvobození naší vlasti sovětskou armádou a o kulturní

⁴³ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s. 8-9. ISBN 80-202-0507-1.

⁴⁴ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). ISBN 80-202-0507-1.

⁴⁵ VŠETIČKA, F. Novela Michala Viewegha. In: NOVOTNÝ, V. *Postmodernismus v umění a literatuře: [sborník příspěvků z vědeckého symposia s mezinárodní účastí]*. Plzeň: Pro libris, 2003. s.230-231. ISBN 80-86446-10-7.

⁴⁶ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s. 124. ISBN 80-202-0507-1.

⁴⁷ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). ISBN 80-202-0507-1.

*program se jako vždy postaral školní pěvecký sbor pod vedením paní učitelky Chvátalové-Sukové. Největší ohlas měla už tradičně oblíbená polka zbraslavského skladatele Jaromíra Vejvody Škoda lásky, kterou členové pěveckého sboru zazpívali ve světoznámé anglické verzi Roll on the barrels. Skutečným vrcholem zdařilé oslavy bylo však závěrečné vystoupení členů místní pobočky Military Car Clubu, kterého se s americkým armádním vozem značky Jeep zúčastnil také pan ředitel Naskočil.*⁴⁸

3.2 Děj

Děj románu začíná 16. června 1992. Spisovatel a učitel českého jazyka Oskar obdrží dopis od milionáře Krále s nabídkou práce. Jedná se o hodiny tvůrčího psaní pro jeho devatenáctiletou dceru Beátu, která si právě prochází jakousi krizí. Nic ji nebaví, nic ji nezajímá. Oskar by rád napsal nový román a když usoudí, že by práce domácího učitele mohla být dobrým námětem, práci přijímá. Hned při prvním setkání s Beátou ale zjišťuje, že to budou těžce vydělané peníze, protože Beáta buď nemluví, anebo jen velmi sporadicky. Po Oskarově předčasném návratu z dovolené je najednou všechno jinak. Postupně se sblíží, a nakonec spolu mají poměr. Po nějakém čase na to Král přijde, Oskarovi ještě zaplatí za další měsíc, ale vyhodí ho. Oskar navrhne Beátě, aby šla učit k nim na základní školu, aby mohli být víc spolu, a tak Beáta po prázdninách nastupuje jako učitelka anglického a českého jazyka. Ještě chvíli jsou spolu, ale už se moc často nescházejí, a nakonec se s ním Beáta rozejde a začne si krátký románek s lektorem angličtiny Stevem. Ten ale na Vánoce jede domů do USA a po Novém roce se už nevrátí. Oskarovi je nabídnuto místo redaktora v nakladatelství, takže v únoru ze školy odchází, Beáta také a jejich cesty se rozcházejí. Oskar se věnuje své práci, schází se se spisovatelem, létá i do ciziny. Beáta pořád nemůže nalézt sama sebe, nějaký smysl života, a tak zkouší kde co. Najde si přítele Jakuba a pouští se do boje za práva zvířat. Po rozchodu se přidává ke Svědkům Jehovovým. Svůj život ale nezvládá a v závěru páchá sebevraždu. V úplném závěru Oskar čtenáře informuje, že celý tento příběh je vyfabulovaný a že se nikdy neodehrál.⁴⁹

⁴⁸ VIEWS, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s. 38-39. ISBN 80-202-0507-1.

⁴⁹ VIEWS, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). ISBN 80-202-0507-1.

Kromě hlavní dějové linky autor popisuje události, které se dějí ve škole. Jak všechny možné peripetie s žáky, tak i poněkud neobvyklé aktivity ředitele školy, například rybaření v době vyučování. A samozřejmě nechybí ani Oskarův soukromý život s manželkou a dcerou.⁵⁰

3.3 Postavy

Oskar

Je spisovatelem a učitelem českého jazyka na základní škole. S oblibou používá citáty a vtipné hlášky, a to nejen ve svých knihách, ale i při běžné komunikaci s rodinou a kolegy.

Románový Oskar (vyfabulovaný samotným Oskarem) se nejeví jako moc sympatická postava. Působí povýšeně jak chováním, tak svými vtipy, které se často nezdají moc vtipné, spíše naopak. Kvůli Beátě, která očividně neví, co chce, si ničí vztah se svou ženou a trpí tím i jeho dcera. A potom tu je takový zvláštní rozpor, kdy Oskar ze sebe neustále dělá intelektuála, právě všemi těmi moudrými řečmi a citáty, ale zároveň si z intelektuálů dost často utahuje.

Beáta

Je 19letou dcerou podnikatele a milionáře Krále. Na základní a střední škole byla jedničkářkou, ale po rozchodu s nějakým klukem odešla z vysoké a od té doby neví, co s vlastním životem. Nic nedělá, nic ji nebaví. Má „štěstí“ na nevhodné partnery. Vždycky se pro něco velmi rychle nadchne, ale dlouho jí to nevydrží a je zase na dně – jako na horské dráze.

Denis Král (ve filmu Karel Král)

Je to zbraslavský podnikatel a milionář. Vlastní několik hotelů, vináren a jeden nevěstinec. Díky penězům je schopný zařídit v podstatě cokoli a kdykoli. Taky si myslí, že za peníze může koupit štěstí pro vlastní dceru.

Agáta

Je 13letá dcera podnikatele a milionáře Karla Krále a sestra Beáty. Na rozdíl od své sestry nemá tak dobrý školní prospěch. Je drzá, což k pubertě patří, ale možná to bude i trochu benevolentní výchovou.

⁵⁰ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). ISBN 80-202-0507-1.

Jaromír

Oskarův starší kolega, který také učí češtinu. Žije sám a má černou kočku. S Oskarem mají docela přátelský vztah.

Miluška Chvátalová-Suková

Oskarova kolegyně, která během vyučování vyrývá řediteli ze záhonů žízaly, aby mohl rybařit a vyloženě se vyžívá ve výchovných koncertech vážné hudby.

Stříbrný

Oskarův kolega, kterému je teprve 18 let. Pouští si žáky moc k tělu, takže ho šikanují. Byl například pověšen za tkaničky na gymnastické kruhy a visel tam 40 minut. Měla to být pomsta za písemku z netopýra. Na konci školního roku ho žáci zavřeli do švédské bedny, což ho paradoxně uchránilo před anarchií, která ve škole před prázdninami vždycky vypukne.

Světlana Trakařová

Oskarova kolegyně, učitelka rodinné výchovy, jejíž součástí je i sexuální výchova. Vzdělat žáky v této problematice je pro ni životním posláním.

Ředitel školy

Během vyučování jezdí rybařit a bere s sebou jako pomocnou sílu i žáky. Po revoluci výhodně odkoupil od amerického velvyslanectví vysouvací žebříky, sadu pracovní obuvi a oblečení a také terénní jeep, kterým jezdí rybařit. Při zahájení školního roku vyjádřil naději, že učitelé načerpali síly, aby zvládli náročné úkoly jako vyvločkování komínů, výstavbu skleníku a stavební úpravu pro chov nutrií. Vlastně ho zajímá vše, kromě práce ředitele.

Steve

Je to Američan, který přijel do Čech učit angličtinu. Oskar s ním nerad tráví čas, protože s ním musí mluvit anglicky, což není jeho silná stránka. Steve je později Beátiným přítelem, ale nevydrží jim to dlouho.

Anděla (jméno ve filmu)

Oskarova manželka. Je první osobou, která čte Oskarovy dopsané rukopisy. Románová manželka je velmi tolerantní, možná až moc důvěřivá.

Oskarova dcera Míša (ve filmu Bára)

Je jí 8 let. Zatím je to ještě dítě, které se za otce – učitele nestydí a klidně ho před školou obejmě, ale pomalu se začíná dostávat do puberty.

Další Oskarovi kolegové – Irenka, Libuška, Lenka, Vladimír a další

Petřík a Jiřík – Královi bodyguardi

4 Film Výchova dívek v Čechách

Film *Výchova dívek v Čechách* je adaptací stejnojmenného románu od Michala Viewegha, který vznikl pod režijní taktovkou Petra Kolihy v roce 1997.⁵¹ Tato kapitola představí nejen samotného režiséra, ale i další tvůrce filmu a samozřejmě i herecké obsazení, další adaptace Vieweghových knih a krátce vysvětlí, jak obecně filmové adaptace vznikají.

4.1 Vznik adaptace literárního díla

Snaha o adaptování literárních děl se začíná objevovat ve 20. letech 20. století. Filmaři si vybírají díla různé kvality, přičemž kvalita literárního díla není podmínkou pro stejně kvalitní adaptaci. Zároveň se ale může stát, že z brakové literatury může vzniknout kvalitní filmové dílo.⁵²

Pro dobrou adaptaci knižní předlohy je důležité, aby tvůrci filmu správně porozuměli nejen předloze, ale také pochopili autorský a dobový koncept. Obyčejné čtenářské pochopení není dostatečné. Podle Mravcové by každý, kdo adaptuje literární dílo, měl být schopen nejprve napsat samostatnou esej o zvolené předloze a v ní vše vysvětlit. Proč si vybral právě tohle dílo, co a z jakého důvodu při adaptaci vynechá, co přidá a jaký bude významový posun vzhledem k současnosti. Samozřejmě by neměl chybět výklad smyslu vybraného díla. Pokud tohle vše adaptátor zvládne, pak je podle Mravcové, na dobré cestě k úspěšné adaptaci.⁵³

Termín adaptace značí audiovizuální převod jazykových, kompozičních a významových vrstev literární předlohy do filmového jazyka. Způsobů, jakými lze literární dílo zfilmovat je mnoho. Pokud se na ně podíváme obecně, jedním ze způsobů je *selekce*, kdy je proveden výběr jen určitých motivů. Dále *amplifikace*, kdy se motivy rozpracovávají, *konkretizace*, při které se audiovizuálně zachycují předměty a situace a nakonec *aktualizace*, při které se hledají nové významy a souvislosti.⁵⁴

⁵¹ Filmový přehled. *Výchova dívek v Čechách* [online]. Praha: Národní filmový archiv [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/9736/vychova-divek-v-cechach>

⁵² BILÍK, Petr. *Panorama českého filmu*. Olomouc: Rubico, 2000. s. 245. ISBN 80-85839-54-7.

⁵³ MRAVCOVÁ, Marie. *Literatura ve filmu*. Praha: Melantrich, 1990. s.18. Estetika divadelní a filmové tvorby. ISBN 80-7023-062-2.

⁵⁴ BILÍK, Petr. *Panorama českého filmu*. Olomouc: Rubico, 2000. s. 246. ISBN 80-85839-54-7.

Samotnému psaní scénáře předchází důkladné čtení literárního díla, jeho pochopení a zjištění, kolik výkladů nabízí. Následně dochází k selekci motivů, které scenárista chce použít. Některé může vynechat a také může přidat motivy nové. Záleží na tom, zda se rozhodne zachovat smysl předlohy, anebo vytvoří vlastní verzi.⁵⁵

Dále může scenárista využít amplifikaci neboli rozpracování motivů. To scenárista použije v případě, kdy jsou například některé charaktery postav jen lehce naznačeny, ale on by jim rád dal více prostoru. Může je například pojmenovat, poskytnout jim nové zázemí, vymyslet jim povolání nebo dokonce udělat z dvou sobě cizích postav manžele anebo připsat do scénáře úplně nové postavy.⁵⁶

Amplifikace byla pravděpodobně použita při adaptování Vieweghových Účastníků zájezdu (1996). Ve filmu totiž některé postavy chybí a některým zase byly přiřazeny vlastnosti nebo rodinné vazby, které v předloze patřily postavám jiným.

Při aktualizaci scenárista nalézá nové významy a souvislosti. U konkretizace je audiovizuální zachycení situací, předmětů a světa předlohy podstatou filmové adaptace. A zatímco selekce, amplifikace a aktualizace jsou záležitostmi scenáristy, konkretizace více než na scenáristovi závisí na režijním vedení.⁵⁷

Přepis literárního díla do filmu má několik aspektů. Prvním z nich je aspekt kvantitativní, který značí množství převedených motivů a jejich přepis můžeme dělit ještě na *věrný*, *volný* a *na motivy*. Adaptace za použití jediného motivu už je v podstatě jen odkazem k literárnímu dílu, a ne jeho adaptací.⁵⁸

Další je aspekt kvalitativní. Tady jde o práci s myšlenkou, smyslem a poetikou díla. Nehodnotí samotný film, ale jeho myšlenkovou závislost na literární předloze. Často se stává, že přepisy pouze okopírují předlohu a chybí v nich vlastní přístup filmového tvůrce. Proto se rozlišuje ještě *adaptace*, která dodržuje smysl předlohy, *interpretace*, při které nemusí film souhlasit s tradičními výklady a *reznice*, která se může výrazně odchylovat od předlohy a její myšlenky.⁵⁹

Posledním aspektem je aspekt realizační, který přímo souvisí s použitím filmových prostředků. Většinou jeden z nich dominuje nad druhým, ale stejně tak může být důraz i na více prostředcích, anebo může být dokonce rozložen rovnoměrně mezi všemi. Potom

⁵⁵ BILÍK, Petr. *Panorama českého filmu*. Olomouc: Rubico, 2000. s. 246. ISBN 80-85839-54-7.

⁵⁶ BILÍK, Petr. *Panorama českého filmu*. Olomouc: Rubico, 2000. s. 247. ISBN 80-85839-54-7.

⁵⁷ Tamtéž

⁵⁸ Tamtéž

⁵⁹ BILÍK, Petr. *Panorama českého filmu*. Olomouc: Rubico, 2000. s. 247-248. ISBN 80-85839-54-7.

můžeme přepisy rozdělit na *výtvarné* (obrazové), *hudební* (zvukové), *herecké*, *stříhové*, *pohybově-taneční*, *výpravně-kostýmní* nebo *komplexní* (režijní).⁶⁰

Podle tohoto shrnutí, jakým způsobem vznikají adaptace literárních děl, se pokusím rozklíčovat, které metody tvůrci použili při přepisu *Výchovy dívek* v Čechách na filmový scénář. Řekla bych, že se tvůrci rozhodli pro zachování smyslu, který byl v knižní předloze, a proto využili selekci a vybrali většinu motivů – Oskarův a Beátin románěk, zajímavě vykreslené postavy učitelů a ředitele, milionáře Krále i s jeho myšlením, že za peníze může koupit úplně vše a postmodernistické prvky. Zároveň ale i některé motivy přidali, například motiv autogramiády v začátku a závěru filmu, a jeden důležitý motiv nevyužili. Pro sebe jsem si ho nazvala motiv překvapení. Zatímco ve filmovém začátku hlavní hrdina prozrazuje, že celý následující příběh je jeho fabulací, v knize se to čtenář dozvídá až na úplném konci.

Využití amplifikace, aktualizace a konkretizace zde nevidím.

Co se aspektů pro přepis literárního díla týče, dovolím si tvrdit, že u aspektu kvantitativního jde o věrný přepis a u aspektu kvalitativního se jednoznačně jedná o adaptaci. Toto později vyplyne z kapitoly 5 Porovnání knihy a filmu. U realizačního aspektu je podle mého názoru důraz rozložen na všechny filmové prostředky rovnoměrně, a to i navzdory poměrně výrazné nediegetické hudební složce.

4.2 Režisér Petr Koliha

Petr Koliha se narodil roku 1956 v Praze. Vystudoval Filmovou a televizní fakultu Akademie múzických umění v Praze, obor režie. Začínal jako televizní režisér v Československé televizi. Jeho první režisérskou televizní zkušeností byl snímek *Výsledek testu* (1986), který sklidil poměrně kladné ohlasy, a dvoudílná televizní inscenace *Proces s vrahy Martynové*, jež získala ocenění nejlepší TV hra roku 1988.⁶¹

Také spolupracoval s pražským divadlem A Studio Rubín, kde režíroval hru *Višňový sad* od Antona Pavloviče Čechova (1860-1904). Jeho celovečerním filmovým debutem je *Něžný barbar*, který vznikl v roce 1989 ve Filmovém studiu Barrandov.⁶² Jedná se o adaptaci

⁶⁰ BILÍK, Petr. *Panorama českého filmu*. Olomouc: Rubico, 2000. s. 248. ISBN 80-85839-54-7.

⁶¹ Česká televize. *Doc. MGA. Petr Koliha* [online]. Praha: Česká televize [cit. 2021-02-25].

Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/petr-koliha/>

⁶² Tamtéž

stejnomené knihy napsané Bohumilem Hrabalem (1914-1997) a poprvé vydané samizdatem v roce 1974.⁶³

Pro Českou televizi dále režíroval například adaptaci divadelní hry Play Strindberg, jejímž autorem je Friedrich Dürrenmatt (1921-1990) nebo film Strážní andělé. Vieweghova *Výchova dívek v Čechách* je jeho druhým celovečerním filmem.⁶⁴

Kromě režijní činnosti byl v letech 1989-2002 také pedagogem na své alma mater, ředitelem programu televize Prima nebo uměleckým ředitelem mezinárodního filmového festivalu pro děti a mládež ve Zlíně. Od roku 2012 působí Petr Koliha v České televizi jako výkonný ředitel ČT :D.⁶⁵

4.3 Další tvůrci filmu

Podle Vieweghova námětu napsal scénář Václav Šašek (1933), známý a úspěšný dramaturg a scenárista. Jako dramaturg je podepsán například pod filmy *Lásky jedné plavovlásky* (1965); *Hoří, má panenko* (1967); *Jáchyme, hoď ho do stroje* (1974); *Na samotě u lesa* (1976); *Kulový blesk* (1978); *Obecná škola* (1991); *Kolja* (1996); *Tmavomodrý svět* (2001) nebo *Nabarvené ptáče* (2019). Scénář napsal k filmům *Petrolejové lampy* (1971), *Prokletí domu Hajnů* (1988) a *Helimadoe* (1993), jež jsou adaptacemi knih od spisovatele Jaroslava Havlíčka a k televiznímu filmu *Proces s vrahy Martynové* (1988), na kterém spolupracoval s Petrem Kolihou.⁶⁶

Kameramanem *Výchovy dívek v Čechách* byl Vladimír Smutný (1942), který v minulosti již spolupracoval jak s Petrem Kolihou, tak s Václavem Šaškem. S Petrem Kolihou se sešli například u filmu *Něžný barbar* (1989), s Václavem Šaškem u filmů *Prokletí domu Hajnů* (1988), *Tmavomodrý svět* (2001) nebo *Nabarvené ptáče* (2019).⁶⁷

⁶³ Slovník české literatury po roce 1945. *Bohumil Hrabal* [online]. [cit. 2021-02-25].

Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1244&hl=hrabal+>

⁶⁴ Česká televize. *Doc. Mga. Petr Koliha* [online]. Praha: Česká televize [cit. 2021-02-25].

Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/petr-koliha/>

⁶⁵ Tamtéž

⁶⁶ Filmový přehled. *Václav Šašek* [online]. Praha: Národní filmový archiv [cit. 2021-02-25].

Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/person/1766/vaclav-sasek>

⁶⁷ Filmový přehled. *Vladimír Smutný* [online]. Praha: Národní filmový archiv [cit. 2021-02-25].

Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/person/1772/vladimir-smutny>

V roce 1998 při udělování Výročních cen Nadace Českého literárního fondu získal Vladimír Smutný Cenu za kameru právě za natočení filmu *Výchova dívek v Čechách*.⁶⁸

O hudbu k filmu se postaral Miroslav „Miki“ Jelínek (1950), herec, hudební skladatel, zpěvák a textař. I on v minulosti spolupracoval s Petrem Kolihou a Vladimírem Smutným na filmu *Něžný barbar*.⁶⁹ Dále složil hudbu pro film Petra Kolihy *Výsledek testu* (1986) nebo pro televizní film *Proces s vrahy Martynové* (1988), jehož scenáristou je Václav Šašek.⁷⁰

4.4 Herecké obsazení

Do rolí hlavních postav bylo obsazeno poměrně velké množství známých herců a hereček. Beátu ztvárnila Anna Geislerová (1976), pro kterou to byla jedna z prvních rolí. V době uvedení filmu jí bylo 20 let a měla za sebou účinkování pouze v pěti celovečerních filmech mezi které patří *Requiem pro panenku* (1991) nebo *Jízda* (1994). Za svůj výkon získala v roce 1998 Cenu za roli při udělování Výročních cen Nadace Českého literárního fondu.⁷¹

Oskara ztvárnil Ondřej Pavelka (1955), do role Anděly, Oskarovy manželky, byla obsazena Vilma Cibulková (1963), Karla Krále si zahrál Milan Lasica (1940) a role Agáty Králové se zhostila Kristýna Nováková (1983), pro kterou to byla úplně první filmová role a později byla vidět coby Jindřiška ve filmu *Pelíšky* (1999).⁷² Královu manželku ztvárnila Zuzana Geislerová (1952), která je shodou okolností tetou herečky Anny Geislerové.⁷³

Do dalších rolí byli obsazeni například herci Alois Švehlík (1939), Jan Kačer (1936), Jan Vlasák (1943) nebo Oldřich Vlach (1941) a herečky Jitka Smutná (1952), Jana Švandová (1947) nebo Lenka Termerová (1947).⁷⁴

⁶⁸ Filmový přehled. *Výchova dívek v Čechách* [online]. Praha: Národní filmový archiv [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/9736/vychova-divek-v-cechach>

⁶⁹ Filmový přehled. *Miki Jelínek* [online]. Praha: Národní filmový archiv [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/person/16308/miki-jelinek>

⁷⁰ CSFD.cz. *Miroslav Jelínek* [online]. Praha: Česko-Slovenská filmová databáze [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/tvurce/85017-miroslav-jelinek/>

⁷¹ Filmový přehled. *Anna Geislerová* [online]. Praha: Národní filmový archiv [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/person/5433/anna-geislerova>

⁷² Filmový přehled. *Výchova dívek v Čechách* [online]. Praha: Národní filmový archiv [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/9736/vychova-divek-v-cechach>

⁷³ FIKEJZ, Miloš. *Český film: herci a herečky*. Praha: Libri, 2008. ISBN 80-7277-331-3.

⁷⁴ Filmový přehled. *Výchova dívek v Čechách* [online]. Praha: Národní filmový archiv [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/9736/vychova-divek-v-cechach>

4.5 Další adaptace Vieweghových knih

Výchova dívek v Čechách je druhou zfilmovanou knihou od Michala Viewegha. Tou první byla Báječná léta pod psa (1997, režie Petr Nikolaev), která se na filmových plátnech objevila jen o zhruba měsíc dříve. Od té doby bylo zfilmováno několik dalších Vieweghových knih a u většiny z nich se sám Viewegh podílel na tvorbě scénáře. Jednalo se o filmy Román pro ženy (2005), jehož režisérem byl Filip Renč, Účastníci zájezdu (2006, Jiří Vejdělek) a film Nestyda (2008, Jan Hřebejk), který byl natočen podle Vieweghovy knihy Povídky o manželství a sexu (1999). Dále Případ nevěrné Kláry (2009, Roberto Faenza), který vznikl v italsko-české koprodukcí, Román pro muže (2010, Tomáš Bařina), Andělé všedního dne (2014, Alice Nellis) nebo film Vybijená (2015), který si opět vzal pod režijní taktovku Petr Nikolaev. V roce 2012 režíroval Jan Hřebejk film Svátá čtveřice podle Vieweghova původního námětu, který nikdy nebyl vydán knižně.⁷⁵

⁷⁵ Filmový přehled. *Michal Viewegh* [online]. Praha: Národní filmový archiv [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/person/8713/michal-viewegh>

5 Porovnání knihy a filmu

Následující kapitolu bych ráda věnovala porovnání knihy a filmu. Na první pohled totiž působí skoro totožně, nicméně při bližším prozkoumání nalezneme rozdíly jak malé, tak i ty, které jsou mnohem zásadnější. Z důvodu přehlednosti jsem se rozhodla postupovat od začátku a postupně porovnávat knihu s filmem až do jejich závěrů. Poté se zaměřím na některé postavy a na detaily, které nejsou tak podstatné a nejsou nezbytnou součástí děje.

První odlišnost se objevuje již v začátku. Kniha začíná příchodem Oskara s dcerou domů ze školy. Oskar v poštovní schránce vyzvedává korektury svého rukopisu a dopis s nabídkou, cituji: „*časově nenáročná a velmi dobře placená práce*“⁷⁶, od místního milionáře Krále. Dopis obsahuje pouze jeden termín, z čehož Oskar usuzuje, že Král neočekává, že by jeho nabídku mohl odmítnout. Oskar to komentuje větou z Fitzgeraldova Velkého Gatsbyho: „*Předpokládal pohrdlivě, že nemám v neděli nic lepšího na práci.*“⁷⁷

Zároveň hned v začátku informuje čtenáře, že má v plánu o následujícím dění napsat příběh a že Král souhlasil za předpokladu, že pozmění některé skutečnosti včetně Králova jména.

Na filmovém začátku probíhá autogramiáda Vieweghovy, respektive Wégovi, prvotiny *Názory na vraždu*. Díky tomu divák ví, že hlavní postava Oskar je nejen z části fiktivní postava a vypravěč příběhu, ale také sám autor. Film tedy zachovává autobiografické prvky, ačkoli úvodní scéna není adaptací knihy a je zcela původní. Nicméně i v knize, konkrétně ve druhé kapitole, je novela *Názory na vraždu* zmíněna. Král říká Oskarovi, že ji četl a líbila se mu.

Po autogramiádě již následuje adaptovaná první kapitola knihy. Oskar přichází domů s korekturami a dopisem od Krále, respektive od Císaře. Zde je zajímavé, že film na rozdíl od knihy zmiňuje skutečné Královo jméno, tedy Císař. V obou případech se jedná o panovnické hodnosti, nicméně král je druhou nejvyšší hodností a císař tou nejvyšší hodností. Ve filmu tedy Oskar Císaře/Krále vlastně o jeden stupeň poníží, ale jestli to má nějaký důvod a jaký, není prozatím řečeno.

⁷⁶ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s.7. ISBN 80-202-0507-1.

⁷⁷ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s.8. ISBN 80-202-0507-1.

Následně se v knize Oskar ocitá před Královou vilou, kam jde na stanovenou schůzku. Vchází do vrat, která se sama otevřela a málem ho srazí černý kabriolet. V řidiči poznává Královu dceru Beátu. Poté je sražen k zemi dvěma Královými bodyguardy.

Mohlo by se zdát, že se tohoto film drží a ano, stane se přesně to, co je popsáno v knize, ale s jedním a celkem zásadním detailem. Oskar je rozhodnutý, že práci u Krále nevezme. Doslova ve filmu říká: „*Zříkal jsem se nenáročné, velmi dobře placené práce a přemýšlel, zda se život opravdu skládá z možností, které jsme nevyužili. Domácí učitel v rodině moderního milionáře. Najednou jsem pochopil, že lepší téma pro svou novou knihu už nenajdu.*“⁷⁸ Stojí přitom před bránou na Králův pozemek a do poštovní schránky vhadzuje bílou obálku. Vzhledem k jeho monologu je velmi pravděpodobné, že se uvnitř nachází odmítací dopis. Následuje scéna, kdy se automaticky otevírají vrata a Oskar říká: „*Představoval jsem si, jaké by to bylo, kdybych vešel dovnitř.*“⁷⁹ Poté už divák sleduje, jak Oskar vchází do vrat, ale zároveň stojí pořád před nimi a pozoruje sám sebe. K tomu dodává: „*Bylo trochu zvláštní vidět sám sebe jako románovou postavu. Ten opravdový milionář se jmenoval Císař. Já mu budu říkat třeba Král. Vždyť to konec konců bude pohádka.*“⁸⁰ Poté už vjíždí do vrat černý kabriolet řízený Beátou a dva bodyguardi povalí Oskara na zem.

Z téhle celé scény je víc než patrné, že celý příběh, který bude následovat je pouhou fabulací pro Oskarovu novou knihu. I věta, „*vždyť to bude konec konců pohádka*“⁸¹, vlastně poukazuje na smyšlenost příběhu. A to je právě ten zásadní rozdíl oproti knize. V té totiž až do samého konce nemá čtenář nejmenší tušení, že Oskar práci u Krále nevezal a že pouze a jen fabuluje co by kdyby.

Zároveň tu také říká, že bude psát pohádku, a proto přejmenuje Císaře na Krále.

Další odlišností je časový posun některých událostí. Zatímco v knize ředitel školy, kde Oskar učí, zakoupí od amerického velvyslanectví výstroj a vybavení americké armády už v dubnu (viz úryvek níže), tedy ještě před Královou nabídkou práce, ve filmu ředitel o této novince informuje své podřízené v době, kdy již Oskar zvažuje Královu nabídku. To je očividné z následující scény, ve které Agáta zdraví Oskara a vyřizuje mu pozdrav od svého otce. Navíc

⁷⁸ *Výchova dívek v Čechách* [DVD]. Režie Petr KOLIHA. Česká republika: Česká televize, 1997. 115 min. Podle stejnojmenné knihy Michala Viewegha.

⁷⁹ Tamtéž

⁸⁰ Tamtéž

⁸¹ Tamtéž

Oskar i učitelka Irena, která se ve scéně mihne, mají stejné oblečení, jako ve scéně předešlé, tudíž je jasné, že se jedná o stejný den.

„Řeknu-li nyní, že jeep i lopatka pocházejí z výstroje americké námořní pěchoty, riskuji, že toto mé tvrzení bude bráno jen jako divoký nápad nekontrolovaného se fabulátora – raději proto budu v plném znění citovat článek, který byl pod titulkem DOBRÝ NÁPAD publikován ve Zbraslavských novinách (4/1992, str. 3): Minulý měsíc zaznamenal podnikavý duch ředitele Základní školy Vladislava Vančury ve Zbraslavi další úspěch. Jako první z ředitelů základních škol na Praze 5 zareagoval na nabídku amerického velvyslanectví na možnost výhodného odkoupení výstroje a vybavení, ...“⁸²

Zajímavá je scéna, kdy Oskar poprvé vstupuje do Beátina pokoje. V knize je popsáno, že kromě velké knihovny s dřevěnou mořskou pannou, tam Beáta má psací stůl zavalený hromadou knih a papírů, rohovou sedací sestavu s hromadou polštářů plněných vodou, zubařské křeslo a polovinu ropného barelu, který slouží jako konferenční stolek. Zároveň ve chvíli, kdy Oskar poprvé vstoupil, byly zatažené závěsy, tudíž uvnitř bylo dusno a přitímí. Rozhodně si ale nemyslím, že by se celý popis pokoje tvářil děsivě, strašidelně. Spíše jen chaoticky a neuspořádaně. Oskarovými slovy byl „*velice osobitý*“.⁸³

U filmové scény je to ale trochu jinak. Obraz je poměrně dost tmavý, takže se nedá s naprostou jistotou říct, co vše odpovídá knižnímu popisu, nicméně je zřejmé, že je zde ještě mnohem více věcí a nábytku. V tomto případě už to působí přeplněně nebo jako na skladišti. Oproti knize je tu navíc bicí souprava a sklípkan ve skleněném teráriu, čímž se dostávám ke zmínce o děsivosti výše. Na rozdíl od knihy, ve filmu tato scéna trochu strach nahání. Vyvolává v divákovi pocit, že se něco stane. Velkou roli hraje samozřejmě nediegetická hudba, jež konkrétně zde, je trochu tajemná až hrůzu nahánějící. Alespoň tedy zpočátku. V určitou chvíli se tento pocit mění v zoufalství, což byl pravděpodobně účel. Tento pocit totiž hezky koresponduje s Oskarovým zoufalstvím, kdy v Beátině pokoji stráví dvě hodiny, během nichž Beáta řekne jednu jedinou větu.

⁸² VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s. 17. ISBN 80-202-0507-1.

⁸³ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s. 29. ISBN 80-202-0507-1.

Dalším celkem podstatným rozdílem je fakt, že zatímco v knize čtenář vůbec nic netuší, ve filmu se ve dvacáté třetí minutě objevuje první *predictum* Beátiny smrti. Pohled na nabouraný černý kabriolet na vrakovišti. Zatím ale toto *predictum* není zcela jednoznačné. V tuhle chvíli to může vypadat jen jako stejné auto, a ne nutně to Beátino. Zároveň z toho není jasné, kdo řídil a pokud Beáta, zda zemřela a už vůbec není jasné, jestli to byla nehoda nebo sebevražda. Faktem ale je, že způsob, jakým je obraz natočen, naznačuje, že černý kabriolet s příběhem musí souviset. Kamera se totiž pohybuje směrem, kterým jde Oskar s dcerou a když opustí záběr, kamera se zastaví na tom jediném, konkrétním autě.

Zajímavé ale je, že se v této části opět objevuje časový posun. Právě když jdou Oskar s dcerou kolem autovrakoviště, kde stojí Beátino auto po čelním nárazu, vedou spolu debatu o časopisu Bravo a o tom, že „*Michael Jackson spadnul z druhého místa až na devátý*“⁸⁴.

V knize scéna probíhá stejně. Cesta ze školy (žádná zmínka o vrakovišti), debata o Bravu a Michaelu Jacksonovi. Poté ale jde Oskar ke Královým na tvůrčí psaní s Beátou. Tam mu Agáta vaří kávu a on jí u toho opakuje informaci o Jacksonovi, kterou se dozvěděl od své dcery. Film tedy vzal jednu celou podkapitolu knihy a posunul ji do budoucnosti – do doby, kdy je Beáta už mrtvá.

Na druhou stranu, některé části filmu jsou v podstatě jako přes kopírák. Například třetí podkapitola třetí kapitoly, kdy Oskar jde podruhé za Beátou, konečně začíná první hodinu tvůrčího psaní, Beáta opět reaguje jednou jedinou větou, načež Oskar jde za Králem a dožaduje se vysvětlení, proč se jeho dcera takto chová. Další kapitola je o výchovném koncertu, kterého se účastní Oskar, Chvátalová-Suková a další učitelé a především VIII.C. I tato část je zobrazena velmi obdobně jako v knize. Jediným rozdílem je, že celá scéna se odehrává v předsálí a na schodišti divadla. To, co se odehrávalo přímo v sále během koncertu se stručně dozvídáme až v další scéně při diskusi ve sborovně, kdežto v knize autor popisuje i samotné dění v koncertním sále.

Část, kdy Král vyzvedává v noci Oskara a jedou spolu do Záběhlického nevěstince a tam mu vysvětlí, jak to bylo s Beátiným přítelem, je ve filmu vynechána. Respektive dialog, který spolu zde vedou, je přesunut do Královy pracovny. Těžko říct, co bylo důvodem pro přeepsání scény – mohly to být finance anebo prostě jenom nevhodnost prostředí. Ačkoli během rozhovoru o Beátině bývalém příteli, který se živí jako gigolo, pouští Král Oskarovi nahrávku,

⁸⁴ *Výchova dívek v Čechách* [DVD]. Režie Petr KOLIHA. Česká republika: Česká televize, 1997. 115 min. Podle stejnojmenné knihy Michala Viewegha.

na které je právě Beátin ex-přítel s klientkou a o decentní scéně se rozhodně nejedná. Z toho usuzují, že šlo spíše o tu finanční stránku. Tvůrci by museli sehnat specifickou lokaci, popřípadě postavit kulisy, najít další komparzisty, a to by se rozhodně mohlo prodražit. Ve výsledku nemám pocit, že by absence nevěstince nějakým způsobem filmu ublížila.

Ve filmu také chybí scéna, kdy Oskar učí s kocovinou po propité noci s Králem, i ta následující, ve které Oskar mluví se svou dcerou o ztraceném kole – Oskar na něm jel do školy, protože mu bylo moc zle na to, aby jel autobusem, a zapomněl ho tam. A chybí i scéna s usmířením Oskara s Agátou, nebo celá ředitelova akce s nákupem nutrií, o které se žáci budou starat v hodinách přírodopisu a vaření a peníze z jejich pozdějšího odprodeje půjdou na vybavení počítačové učebny. Král jen říká Oskarovi, že po něm ředitel chce čtyřicet klecí na nutrie, víc to ale není vysvětleno.

Kapitola šestá – konec školního roku, slavnostní rozloučení s devátými třídami, Oskarův víkend u rodičů v Sázavě a cesta k moři – je ve filmu zcela vynechána, takže po poslední scéně s Beátou, jež je nepříjemná a má hádavou náladu, následuje střih na Oskara s rodinou na dovolené v Chorvatsku. Ale na rozdíl od knihy, kde se Oskar s rodinou vydává na plavbu lodí, sledujeme, jak se odněkud vrací ve výletním vláčku a už tam na ně čeká Petřík, Králův bodyguard. Opět předpokládám, že natočení vláčku bylo z finančních důvodů přijatelnější než plavba lodí. Navíc bych řekla, že průměrný divák si domyslí, že když hrdinové drží v rukou plážové tašky, šnorchl a nafukovací kruh, pravděpodobně je vláček přivezl z nějaké pláže nebo právě z nějaké lodní plavby. Navíc tento vláček není ani zcela vymyšlený. V knize o něm Oskar vypráví Beátě po návratu od moře. Ostatně ve filmu je tato scéna zachována také.

Většina sedmé kapitoly je věnována přestavbě Beátina pokoje. Nejdříve jen Oskar nadhodí téma střešních oken a Beátu to tak nadchne, že začne plánovat celkovou úpravu pokoje a tímto nadšením strhne i svého otce. Potom už začíná kolotoč obcházení nejrůznějších obchodů s nábytkem, pálení starých vzpomínek – fotek, diplomů apod. – a samotná přestavba, kterou Oskar komentuje takto: „*Přestavba Beátina pokoje svou rychlostí, organizovaností a počtem na ni nasazených pracovníků připomínala stavbu kulis v nákladném americkém filmu, jehož producentovi hoří termíny.*“⁸⁵

⁸⁵ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s. 108-109. ISBN 80-202-0507-1.

Dokonce i střešní okna jsou hotova v rekordním čase, a především hned v den, respektive v noci, Králova telefonátu firmě instalující okna.

Ve filmu je přestavbě věnováno mnohem méně prostoru – jen pár záběrů na Oskara s Beátou v obchodech a obchodním centru. Zachováno je jen pálení upomínkových předmětů. Jinak vše probíhá bez jakéhokoli vysvětlení a zničehonic vypadá Beátin pokoj úplně jinak. A kdyby se o pár obrazů dál nevracela Oskarova manželka s dcerou teprve teď z dovolené, ani by nebylo poznat, jakou závratnou rychlostí celá přestavba proběhla. To je oproti knize velký rozdíl. Z té je vyloženě cítit, co všechno, a hlavně jak rychle, je člověk schopen zařídit, když má peníze.

V další kapitole se jedou Oskar, Beáta a Agáta koupat na Slapy. I tahle scéna je v adaptaci zachována, jen s malou úpravou. Místo Slapské přehrady se nachází v nějakém zatopeném lomu a úplně bez lidí.

Další den se už Oskarova rodina vrací z dovolené. Oskar na ně musí dvě hodiny čekat, protože autobus má v knize zpoždění. Poté se sejde s Beátou, která si ale myslí, že tuto dobu strávil se svou manželkou v posteli, alespoň tak vyznívá tento odstavec:

„Beáta tvrdila, že jí to shánění postele začalo připadat trapné. Musel jsem vynaložit nemalé úsilí, abych ji přesvědčil, že by byla škoda to nyní vzdát a nedotáhnout celou věc do konce. „Stejně už je pozdě,“ pravila trucovitě. „Je poledne,“ namítal jsem, „máme moře času.“ Nemohl jsem se zbavit dojmu, že její fantazie dává oněm dvěma hodinám, které jsem ráno strávil přecházením mezi cigaretovými nedopalky na chodníku v Opletalově ulici, poněkud jiný obsah.“⁸⁶

Filmová scéna je oproti tomu úplně obrácená. Oskar přibíhá k autobusu na poslední chvíli, vítá se s manželkou i dcerou a po stříhu už jsou s manželkou sami doma a vyspí se spolu. Když potom jde Oskar za Beátou, aby koupili postel, Beáta doslova říká: „*No jo, hlavně že jste se doma pěkně přivítali, ne?*“⁸⁷ Z toho je jasné, že má celkem dobrou představu, co se stalo, ale Oskar jí lže, že autobus měl zpoždění.

Následující dění je pro knihu i film společné a vlastně víceméně totožné. Oskar se schází tajně s Beátou kdykoli má příležitost a s rodinou jezdí na časté výlety, z kterých si stejně nic moc nepamatuje. Každou chvíli je duchem nepřítomen – v myšlenkách je s Beátou, nepíše

⁸⁶ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s. 119. ISBN 80-202-0507-1.

⁸⁷ *Výchova dívek v Čechách* [DVD]. Režie Petr KOLIHA. Česká republika: Česká televize, 1997. 115 min. Podle stejnojmenné knihy Michala Viewegha.

další román, jak si myslí jeho manželka. Sejde se s Králem, jenž mu přišel na románek s Beátou a na hodinu ho vyhazuje. Nato Oskar navrhuje Beátě, aby šla učit k nim na základní školu a je mu úplně jedno, jaké to bude mít následky. Doslova říká (v knize i filmu): „*A po nás potopa*“.⁸⁸

I začátek školního roku, respektive přípravný týden před nástupem žáků, a Beátin nástup do školy na pozici češtinářky a angličtinářky je ve filmové adaptaci zachován, a to dokonce s většinou vtipných dialogů, které ve sborově proběhnou. Právě zde je dobře vidět, že tvůrci filmu zachovali i charakterystiky vedlejších postav – učitelů – a tím pádem i původní groteskní pohled na české školství a českou společnost po převratu.

Téměř celá část, kde je Beáta učitelkou je do filmu převedena skoro v nezměněné podobě. Nejprve byla Beáta snaživá, zapálená do práce, ale postupně začala chápat náročnost a někdy nesmyslnou učitelskou byrokracii („*Proč musím potvrdit podpisem, že jsem podepsala třídní výkaz?*“⁸⁹).

Ve filmu je pouze vynechána oslava padesátých narozenin školníka, na které se Beáta opije a druhý den je jí hodně zle. Tato pasáž ale ani v předloze není podstatná, proto její vypuštění nijak neovlivňuje děj.

Jak se kniha i film blíží k závěru, události jsou dost zpřeházené. Něco je z filmu vynecháno, něco je jinak, ale to hlavní dění zůstává stejné.

V knize volal Oskarově manželce anonym, který jí oznámil, že ji manžel podvádí s Beátou Královou. Oskar ji ujišťoval, že to není pravda a sám pro sebe si sobecky říkal, že se s Beátou schází tak málo, že je to skoro pravda. Poté se s ním Beáta rozešla. Udělala to jen chvíli po tom, co jí Oskar představil Steva, učitele angličtiny, který se právě vrátil z prodloužené dovolené v Mexiku. Hned nato spolu Steve a Beáta začali chodit.

Ve filmu se Beáta s Oskarem rozešla a až potom Oskar mluvil s manželkou o anonymním telefonátu. I zde si pro sebe říká, že se s Beátou sešli celé září jen jednou, takže anonym vlastně lže a teď už spolu stejně nejsou. Oskar také oznamuje ženě, že mu nabídli práci redaktora v nakladatelství. Hned v další scéně se s ním kolegové loučí (patrně ještě v říjnu) a při té příležitosti mu Beáta představuje Steva, který nově nastupuje do školy jako lektor angličtiny. Následuje scéna, ve které Oskar má schůzku se spisovatelem Ivanem Klímou a po ní potkává

⁸⁸ VIEWS, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s. 127. ISBN 80-202-0507-1.

⁸⁹ VIEWS, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s. 137. ISBN 80-202-0507-1.

Beátu se Stevem v autobuse – oznamují mu, že jsou teď spolu. Beáta má zelené vlasy (v knize jsou změny Beátina vzhledu také, ale zelené vlasy nikdy neměla).

V knize je Oskarovi práce nabídnuta také, ale odchází až po svátcích v únoru. V té době už tam není ani Steve, který na Vánoce odjel do Ameriky a už se nevrátil, a i Beáta se rozhodla ze školy odejít. S Oskarem uspořádají rozlučkový večírek pro kolegy a pak se jejich cesty rozcházejí.

Poslední dvě Beátiny proměny jsou ve filmu zachovány. V té první si našla přítele Jakuba, s kterým se pustila do boje za práva zvířat a v druhé se přidala ke zbraslavským Svědkům Jehovovým.

Skoro v závěru filmu je opět záběr na již výše zmíněný kabriolet na vrakovišti a teď už je jasné, že auto bylo opravdu Beáty, která se zabila. Po tomto obraze totiž následuje bílý obraz a záběr na oblaka. Do podkresu těchto scén tvůrci vložili nediegetickou hudbu. Je to pomalá, smutná saxofonová skladba s doprovodným klavírem. Poté se na scéně objevuje letadlo, kterým se Oskar vrací z pracovní cesty. Doma vytahuje z poštovní schránky Beátino úmrtní oznámení a v pozadí říká: „... věděla, že sebevražda není řešení, a přesto si sedla do svého černého kabrioletu a stoosmdesátikilometrovou rychlostí najela na betonový sloup.“⁹⁰ I na toto místo tvůrci přidali nediegetickou hudbu. Tentokrát pomalou, smutnou melodii hranou na klavír a kytaru a s ženskými vokály.

Všechny tyto scény jsou natočeny poměrně citlivě a dojemně. Velký podíl na tom má samozřejmě hudba, ale i Oskarův hlas, který najednou zpomalil, je jemný a je z něho cítit smutek. Ten je viditelný i v detailním záběru Oskarova obličej.

Řekla bych, že víc už by se tato scéna od knihy lišit nemohla. V té je totiž popis Oskarova návratu a vytažení úmrtního listu ze schránky popsán formou vypravování, které obvykle píšou žáci základní školy. Působí to komicky, což vzhledem k tragické události, jakou sebevražda bez pochyby je, se nezdá vhodné. Na druhou stranu to ale koresponduje s celým vyzněním knihy, která má být humoristickým románem.

Po tomto následují věty: „*A už se nikdy neprobudila. A celé město bylo potažené černým flórem.*“⁹¹, které jsou vlastně narážkou na pohádku a také na fakt, že tento příběh si

⁹⁰ *Výchova dívek v Čechách* [DVD]. Režie Petr KOLIHA. Česká republika: Česká televize, 1997. 115 min. Podle stejnojmenné knihy Michala Viewegha.

⁹¹ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s. 181. ISBN 80-202-0507-1.

Oskar vymyslel. Zároveň tahle knižní pasáž mohla inspirovat scenáristu k napsání Oskarova monologu v začátku filmu, protože i tam zmiňuje, že to „*konec konců bude pohádka*“.⁹²

Úplný závěr filmu se od předlohy také liší. Jednak vidím malou odlišnost v komentáři Oskarovy manželky k jeho novému rukopisu a jednak jsou ve filmu dvě scény navíc.

Děj knihy se celou dobu tváří, že Oskar práci u Krále vzal a teď z přítomnosti píše příběh, který se v minulosti odehrál. V závěru ale na čtenáře čeká celkem velké překvapení. Oskar práci nikdy nevzal a pouze píše svůj smyšlený příběh. Po dopsání dává rukopis přečíst manželce, která to komentuje větou: „*Možná žes měl přece jen radši vzít tu práci.*“⁹³ Celá její reakce, dle mého názoru, vyznívá tak, že by bylo lepší, kdyby dělal učitele tvůrčího psaní nějaké zbohatlické holce, než psal smyšlenou knihu o tom, jak ji podvádí. Jako by už jen to, že nějaký takový příběh vymyslel, byla nevěra nebo alespoň touha po mladé milence. Zdá se, že je za to na něho našťavaná a zároveň si je jistá, že pro tak mladou holku by byl její manžel natolik neatraktivní, že by se ve skutečnosti nic z toho, co vymyslel, nemohlo stát, a proto říká, že *radši* měl tu práci vzít.

U filmu je to lehce jinak. Jak jsem již výše zmiňovala, od samého začátku víme, že Oskar práci nevzal a pouze si příběh vymyslel pro svou novou knihu. Nicméně většina událostí je odvyprávěna tak, jako v knize, ale závěr se samozřejmě liší.

I zde je ta pasáž, kdy manželka čte Oskarův rukopis. Okomentuje ho slovy: „*Ty si ale fandíš. Možná žes to u toho Císaře nakonec měl přece jenom vzít. Docela by mě zajímalo, jak by to bylo ve skutečnosti.*“⁹⁴ Z tohoto komentáře necítím stejnou jistotu, že by se ve skutečnosti nic stát nemohlo. Spíš je z něho cítit jen obyčejná zvědavost, co by se stalo a co ne.

Andělin komentář ale není úplný závěr. Film pokračuje autogramiádou již vydané knihy, na kterou přichází Alžběta Císařová. Chce od Oskara podpis a prosí ho, zda by se nepodíval na to, co napsala a k tomu říká: „*Přece mě neodmítnete dvakrát. Můj otec vám chce nabídnout zajímavý honorář. A mě by zase zajímalo, jak by to s náma bylo doopravdy?*“⁹⁵ Poté už divák sleduje sestřih scén, které ve filmu už byly, jen tentokrát to není Beáta, ale Alžběta (jiný účes). Následně se objevují závěrečné titulky a teprve tady film končí. Otázkou zůstává,

⁹² *Výchova dívek v Čechách* [DVD]. Režie Petr KOLIHA. Česká republika: Česká televize, 1997. 115 min. Podle stejnojmenné knihy Michala Viewegha.

⁹³ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s. 183. ISBN 80-202-0507-1.

⁹⁴ *Výchova dívek v Čechách* [DVD]. Režie Petr KOLIHA. Česká republika: Česká televize, 1997. 115 min. Podle stejnojmenné knihy Michala Viewegha.

⁹⁵ Tamtéž

zda si tuto závěrečnou scénu Oskar jen představuje, anebo se nakonec opravdu měl odehrát stejný příběh jako ten, který napsal.

K filmovému začátku a konci – autogramiáda – bych ještě ráda dodala toto. Ačkoli je obojí zcela původní, zdálo se mi jejich přidání vhodné a docela zajímavé. Autogramiádou příběh začíná i končí. Dalo by se říct, že je to vlastně rámec příběhu. Zároveň v tom vidím určité zacyklení. Jako by jeden příběh skončil ještě před samým filmem, divák sleduje jeho autogramiádu a potom další příběh, který se pomalu blíží ke svému konci – k další autogramiádě – a po ní se může odehrát příběh další. Možná ten stejný s Alžbětou, možná úplně jiný.

Zároveň by to mohla být určitá paralela se skutečným životem. Jedna životní etapa končí a začíná jiná, a tak stále dokola.

Dále bych se ráda podívala na to, zda byly pro film zachovány postmoderní prvky. Kniha jich obsahuje mnoho a některé z nich se ani při adaptování do filmové podoby neztratily. Tvůrci například zachovali Vieweghovu oblibu ve využívání citátů jiných spisovatelů (intertextualit), které nějakým způsobem korespondují s knihou. Během filmu se dvacet citátů postupně objeví v popředí některých obrazů. Rozdíl je ale v tom, že jen některé jsou shodné s těmi, jenž doplňují knihu. Například tyto:

„Když učitel jezdí na velocipédu, co pak zbývá žákům? To už jen aby chodili po hlavě. A. P. Čechov“

„Český kantor není mrtvý mýtus. P. Piřha“

„Zatloukat, zatloukat, zatloukat. Dr. Plzák“⁹⁶

Některé citáty pronese i sám Oskar a konkrétně tyto dva jsou i v knize.

„Předpokládal pohrdlivě, že nemám v neděli nic lepšího na práci. F. S. Fitzgerald“⁹⁷

„Z ničeho nic začala marodit a postonávat, chřadla a hynula a hubla a bledla, truchlila a vzdychala. Karel Čapek, O princezně solimánské“⁹⁸

⁹⁶ *Výchova dívek v Čechách* [DVD]. Režie Petr KOLIHA. Česká republika: Česká televize, 1997. 115 min. Podle stejnojmenné knihy Michala Viewegha.

⁹⁷ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s. 8. ISBN 80-202-0507-1.

⁹⁸ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s. 31. ISBN 80-202-0507-1.

Dalším prvkem, který zůstal zachován, je *productum*, které jsem zmiňovala již výše, a potom také metatextové pasáže. Ty jsou zde tvořeny Oskarovým komentářem v pozadí některých scén. Typickým příkladem je scéna, kdy románový Oskar poprvé vstupuje na Králův pozemek a skutečný Oskar říká: „*Představoval jsem si, jaké by to bylo, kdybych vešel dovnitř. Bylo trochu zvláštní vidět sám sebe jako románovou postavu. Ten opravdový milionář se jmenoval Císař. Já mu budu říkat třeba Král. Vždyť to konec konců bude pohádka.*“⁹⁹

Jiné metatextové části jsou převedeny tak, že se skutečný Oskar obrátí do kamery a nějak okomentuje děj. Jako by to říkal přímo divákovi.

Právě kvůli těmto metatextovým pasážím má kniha složitější kompozici a čtenář se v ní může trochu ztrácet. Filmová kompozice je o něco uspořádanější. Chronologie hlavního příběhu Oskara s Beátou je sice i ve filmu narušována Oskarovými vstupy z doby po Beátině sebevraždě, ale řekla bych, že právě díky vizuální složce, která u knihy logicky chybí, je film přehlednější.

Dalším rozdílem kniha versus film jsou některé postavy. Respektive výběr některých herců nekoresponduje s popisem postav. Například Jaromír byl Královým učitelem českého jazyka, ale to by ve filmu nebylo vůbec možné, protože věkový rozdíl jejich představitelů – Jan Kačer (1936) a Milan Lasica (1940) – je pouhé čtyři roky. Kvůli tomu z nich udělali bývalé spolužáky, přičemž Jaromír mu s učivem pomáhal.

Herečka Kristýna Nováková je zase o pět let starší než její filmová postava, ale to je jen detail, který na film nemá žádný vliv.

Představitel Oskara, Ondřej Pavelka, byl dle mého názoru skvělá volba. Film jsem viděla jako první, takže když jsem potom četla knihu, už jsem si postavu Oskara představovala jen jako Ondřeje Pavelku. Je tedy možné, že kvůli tomu mám trochu zkreslený pohled, ale Pavelka byl za mě velmi přesvědčivý a přesně tak nesympatický jako v knize, možná ještě víc.

Naopak představitel Karla Krále, Milan Lasica, se mi zdál milejší než v předloze. Nejprve jsem nedokázala přijít na to proč, ale potom jsem si uvědomila, že to bude replikami, které ve filmu má. Oproti knize jich je totiž o něco méně, a hlavně jsou vynechány ty, kde je trochu ráznější. Například tato:

⁹⁹ *Výchova dívek v Čechách* [DVD]. Režie Petr KOLIHA. Česká republika: Česká televize, 1997. 115 min. Podle stejnojmenné knihy Michala Viewegha.

„Váš zahradník je vrah,“ řekl jsem Královi, když se vrátil. „Tehle druh srandy,“ řekl nečekaně nepřátelsky, „nemám rád.“ Nechápal jsem to: „Nerozumím...“ „Nevím, kdo vám co říkal,“ pronesl ledově. „V každém případě toho nechte.“ „Chtěl jsem jen říct, že ta zahrada –“ Zarazil mne pohledem. Ošklivým pohledem. O co tu proboha jde? říkal jsem si. Napětí bylo nesnesitelné.¹⁰⁰

Druhým důvodem, proč působí sympatičtěji, je fakt, že sám herec je celkem sympatický a má docela příjemný hlas. To je ale obzvlášť subjektivní důvod, který je navíc trochu nefér vůči knize, protože tam je Král popsán pouze slovy „pohledný muž, ale působil unaveně“. Pod tím si lze představit ledacos a hlas rozhodně ne.

Na závěr komparace jsem v následující tabulce sepsala jen některé drobné rozdíly mezi knihou a filmem, které nejsou tak podstatné a nijak zvlášť neovlivňují děj příběhu.

	Kniha	Film
Zahrada Králových	Neupravená, tuším, že to souvisí s Beátiným bývalým přítelem – Královi tvrdil, že je zahradník.	Upravená, o zahradníkovi nepadlo jediné slovo
Odměna za doučování Beáty	8 000 Kč měsíčně	20 000 měsíčně
Lektor angličtiny Steve – první vstup na scénu	IV. kapitola, už tam chvíli učí	skoro závěr, nastupuje až po Beátině nástupu
Beátin pokoj po Oskarově návratu z dovolené	Radikální rozdíl – uklizeno, závěsy roztažené, květiny na stole, Beáta upravená	Rozdíl není tak markantní – závěsy částečně roztažené, ale stále je tam dost šero, možná ubylo pár věcí

¹⁰⁰ VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). s. 21-22. ISBN 80-202-0507-1.

6 Kulturní projekt

Součástí této bakalářské práce je kulturní projekt, kterým byla zvolena interaktivní přednáška pro širokou veřejnost. Původním záměrem bylo naplánovat celou přednášku a následně ji odprezentovat v Městské knihovně v Hořicích, ale vzhledem k současné situaci a všem opatřením kvůli nákaze covid-19 bylo její konání zrušeno. Místo toho se kulturní projekt zaměřuje primárně na plánování a zpracování všech podkladů pro přednášku potřebných.

6.1 Předmět a cíl přednášky

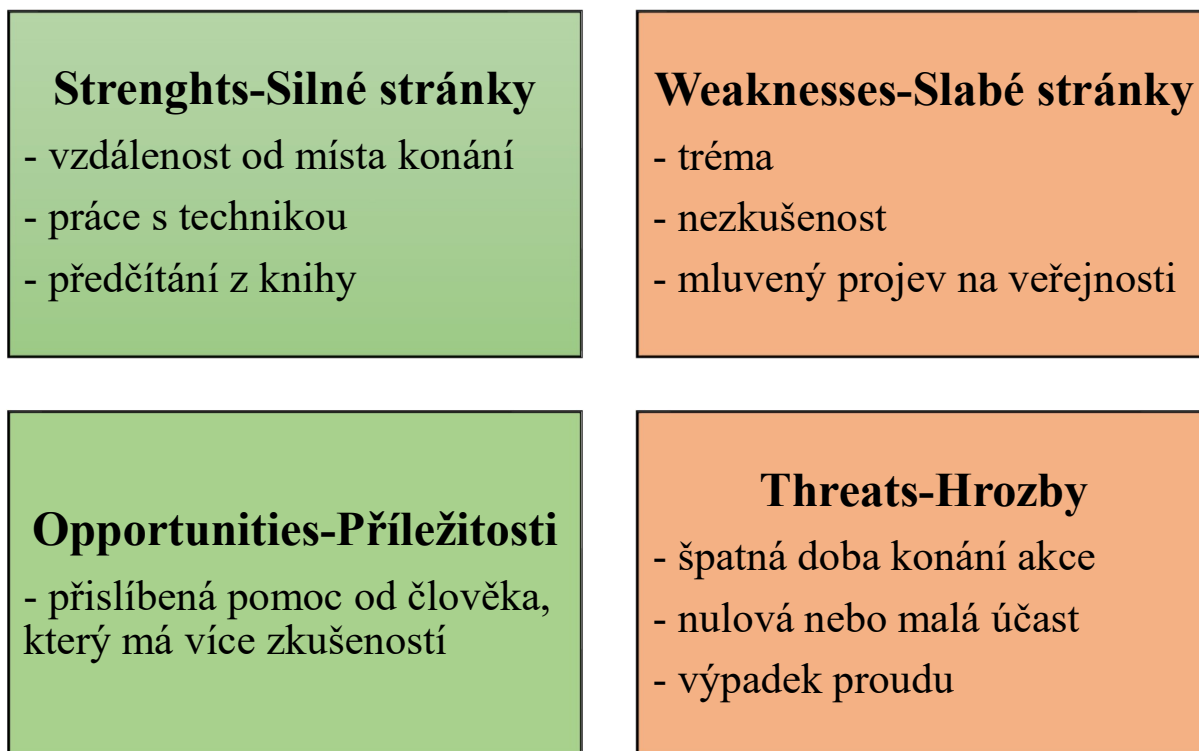
Přednáška s názvem Odpoledne s Vieweghem aneb Výchova dívek v Čechách má za úkol představit spisovatele Michala Viewegha, jeho tvorbu, a především jeho román Výchova dívek v Čechách, jak již název napovídá. Účastníci budou také seznámeni se stejnojmennou filmovou adaptací od Petra Kolihy. Pro účely přednášky byla vytvořena prezentace v Powerpointu, jejíž součástí jsou i krátké ukázky z filmu, které budou využity v druhé části přednášky. Ta se zaměřuje na komparaci knihy a filmu, kdy přednášející anebo dobrovolník z řad účastníků, přečte předem vybraný úryvek z knihy. Následně se přehraje stejná pasáž z filmu a posléze proběhne, v ideálním případě, diskuse a společné analyzování a porovnávání ukázek.

Cílem přednášky je seznámit veřejnost s tímto významným autorem 20. a 21. století a představit jednu z jeho prvních knih. Přednáška si také klade za cíl poukázat na to, že ne vždy odpovídá film své knižní předloze, což může být například pro studenty velmi cenná informace.

Dalším cílem je obohacení kulturního dění v Hořicích o zajímavou literární akci, která bude volně přístupná všem věkovým kategoriím. Nicméně se předpokládá, že největší zájem bude z řad studentů středních škol.

6.2 SWOT analýza

Pro původní záměr, že celou přednášku odprezentuji sama, jsem si vytvořila SWOT analýzu, abych počítala se všemi možnými komplikacemi, které by mě mohly těsně před nebo v průběhu přednášky nepříjemně překvapit.

Obrázek 1 – SWOT analýza

Mezi své silné stránky jsem zařadila vzdálenost od místa konání, neboť bydlím v tomtéž městě, ve kterém jsem přednášku chtěla uskutečnit. S prací s technikou už nějaké zkušenosti mám, například ze školy, ale přesto jsem měla v plánu přijít na místo přednášky dříve, abych si vše připravila a poradila si i s případnými technickými potížemi. Stejně tak jsem si jistá svojí schopností předčítat z knihy, jelikož studium vysoké školy mi dalo jak teoretické, tak praktické zkušenosti, které jsem už mnohokrát měla možnost otestovat.

Své slabé stránky, tedy trému, nezkušenost a můj mluvený projev na veřejnosti, mohu potlačit pečlivou přípravou včetně odprezentování nanečisto například rodině nebo přátelům. S tímto bodem souvisí další část SWOT analýzy – příležitosti. V případě, že bych nebyla schopná své slabé stránky dostatečně potlačit, byla mi přislíbena pomoc od mé známé – učitelky českého jazyka, která by mi celou přednášku pomohla odprezentovat.

Mezi hrozby jsem zařadila špatnou dobu konání akce, nulovou nebo malou účast, což může spolu souviset, ale taky nemusí, a výpadek proudu. Abych stanovila co možná nejlepší termín pro konání, zamyslela jsem se nad obvyklou pracovní dobou. Například státní zaměstnanci ji mívají všude podobně. Také bylo velmi užitečné si zjistit, v kterých dnech a časech se v knihovně obvykle přednášky konají, protože s největší pravděpodobností už je to časem a zkušenostmi ověřená doba ideální pro konání kulturních akcí. Dále mohu účast vylepšit jak dobrou propagací, tak i třeba osobním pozváním lidí, u kterých jsem přesvědčena, že by je přednáška mohla zajímat.

Co se týče výpadku proudu, jako jediné možné řešení se jeví využití předem vytištěných několika kopií powerpointové prezentace, které bych rozdala mezi účastníky. Předčítání úryvků z knihy by i v tomhle případě bylo možné, ovšem promítání ukázek z filmu už nikoli. Bylo by nutné, abych se alespoň pokusila popsat, co se v konkrétních ukázkách z filmu děje a následně to porovnala s knižními úryvky. Pro tento případ je tedy opravdu důležitá precizní příprava a velmi dobrá znalost filmových ukázek. To vše samozřejmě za předpokladu, že půjde do místnosti světlo zvenčí, v opačném případě bude nejspíš nutné akci přeložit.

6.3 Plánování a kalkulace

Ve chvíli, kdy už bylo jasné, že kulturním projektem bude přednáška, a kdy už byl vymyšlen i její obsah, bylo především nutné sepsat žádost na pronájem prostor (viz obrázek 2) a doručit ji na městský úřad. Pronájem přednáškové místnosti Městské knihovny Hořice činí 100 Kč na hodinu. Pronajímá se pouze ke kulturním účelům jako jsou semináře, přednášky a další podobné akce. K dispozici jsou tři stoly, dataprojektor, připojení na internet a samozřejmě židle, které počítají se 45 návštěvníky, což je pro tuto přednášku dostačující množství.¹⁰¹

¹⁰¹ Městská knihovna Hořice. *Pronájem přednáškové místnosti* [online]. Hořice: Město Hořice [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://knihovna.horice.org/pronajmy/d-1159>

Žádost o pronájem přednáškové místnosti Městské knihovny v Hořicích

Žadatel:

Zuzana Spudichová
[redacted], 508 01 Hořice

Pronajímatel:

Město Hořice
Náměstí Jiřího z Poděbrad 342
508 01 Hořice v Podkrkonoší

Důvod: Pořádání interaktivní literární přednášky v rámci bakalářské práce studentky
Univerzity Hradec Králové.
Kdy: 21. 1. 2020

Dne 4. listopadu 2019 v Hořicích

Obrázek 2 – Žádost o pronájem přednáškové místnosti

Dále byla vytvořena SWOT analýza, prezentace pro přednášku v PowerPointu a v počítači byl vyroben plakát. Tisk zařídilo Central copy v Hradci Králové. Cena za barevný tisk A4 s pokrytím 30–100 % je 17 Kč/ks, přičemž kusů bylo potřeba 12. Zároveň byly vytištěny podklady pro přednášejícího včetně několika kopií powerpointových prezentací pro případ výpadku proudu (viz kapitola 6.2). V tomto případě je cena za černobílý tisk A4 oboustranně 3 Kč/ks.¹⁰²

¹⁰² Central copy. *Ceník* [online]. Hradec Králové: Central copy [cit. 2021-02-25].
Dostupné z: https://www.centralcopy.cz/index_htm_files/FINALCentral%20Copy_cenik%202015.pdf

Následně se plakáty umístily na všechna plánovaná místa, včetně webových stránek a časopisu města (viz kapitola 6.4). Ve velkoobchodě Makro v Hradci Králové bylo nakoupeno balení pitné vody, včetně kelímků na pití, pro účastníky přednášky.

Na závěr byla provedena kalkulace celkových výdajů (viz tabulka 1).

Vzhledem k tomu, že se akce v nejbližší době neuskuteční, nebyla uzavřena licenční smlouva s nositelem práva pro promítání filmových ukázek z DVD nosiče. To by bylo nezbytné, neboť se jedná o veřejnou akci a v tomto případě nehraje žádnou roli ani fakt, že je vstup zdarma.¹⁰³ V případě, že by se přednáška v budoucnu uskutečnila, bude zažádáno o tuto licenci u distributora filmu. Tím je Bontonfilm, a. s.¹⁰⁴

Ze stejného důvodu nebyl zařízen zdroj financování. Nicméně město Hořice každý rok vyhradí určitou částku na dotace, kterou posléze rozdělí mezi žadatele z odvětví sportu, školství a mládeže i kultury. Žádost o dotaci lze podat každý rok od 1. 3. do 31. 3. a město má třicet dní na rozhodnutí, komu dotaci přidělí a komu nikoli.¹⁰⁵ Pokud by se tedy v budoucnu tato přednáška konala, pravděpodobně bude o tuto dotaci zažádáno.

Tabulka 1 – Kalkulace

	Počet	Cena na jednotku	Celková cena
Pronájem přednáškové místnosti	2 hod.	100 Kč/1 hod.	200 Kč
Tisk plakátů	12 ks	17 Kč	204 Kč
Tisk materiálů pro přednášejícího	15 ks	3 Kč	45 Kč
Pitná voda v lahvích (330 ml)	24 ks	–	128 Kč ¹⁰⁶
Kelímky	50 ks	–	150 Kč ¹⁰⁷
Výdaje celkem	–	–	727 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

¹⁰³ Česká protipirátská unie. *FAQ – Často kladené otázky* [online]. Praha: ČPU [cit. 2021-05-10].

Dostupné z: <https://www.cpufilm.cz/faq.html#13>

¹⁰⁴ Filmový přehled. *Výchova dívek v Čechách* [online]. Praha: Národní filmový archiv [cit. 2021-02-25].

Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/9736/vychova-divek-v-cechach>

¹⁰⁵ Hořice. *Dotace* [online]. Hořice: Město Hořice [cit. 2021-02-25].

Dostupné z: <https://www.horice.org/programove-a-individualni-dotace/d-1069/p1=4947>

¹⁰⁶ Makro. *Sortiment* [online]. Düsseldorf: Makro [cit. 2021-02-25].

Dostupné z: <https://sortiment.makro.cz/cs/aquila-neperliva-24x330-ml-vr-/116319p/>

¹⁰⁷ Makro. *Sortiment* [online]. Düsseldorf: Makro [cit. 2021-02-25].

Dostupné z: <https://sortiment.makro.cz/cs/bio-kel-kraftpla-8oz-50ks/277697p/>

6.4 Propagace

Pro propagaci kulturního projektu byly zvoleny tři způsoby. První formou propagace jsou plakáty (viz obrázek 3), které byly vytvořeny v počítači a budou rozmístěny hned na několika místech po celých Hořicích. V informačním centru na náměstí, na plakátovací ploše Městské knihovny v Hořicích, dále v hořických základních a středních školách, v Domě dětí a mládeže Hořice a v neposlední řadě také v Seniorklubu a v domově důchodců.

Jako druhá forma propagace bylo zvoleno on-line prostředí. Konkrétně internetové stránky města Hořice, kam je možné nechat vložit plakát k pořádané akci, a také sociální síť Facebook, kde byla vytvořena uzavřená událost, prostřednictvím které budou pozváni lidé, které by téma přednášky mohlo zajímat.

Posledním způsobem propagace je otištění plakátu a tiskové zprávy (viz obrázek 4) do Hořického zpravodaje. Jedná se o časopis, který jednou měsíčně vydává město Hořice a je dostupný nejen v tištěné, ale i v on-line podobě a jeho součástí je i pár stran věnovaných kultuře.

ODPOLEDNE S VIEWEGHEM ANEB VÝCHOVA DÍVEK V ČECHÁCH

Michala Viewegha určitě znáte. A co jednu z jeho prvních knih?

Přijďte se dozvědět něco nového, podebatovat o knize i filmové adaptaci a hlavně si užít příjemné knižní odpoledne.

Pořadatelem je studentka Univerzity Hradec Králové.

Kde: Přednášková místnost Městské knihovny v Hořicích (vchod do dětské části knihovny)

Kdy: 21. ledna 2020 od 16:30

Kapacita je omezená, proto se prosím přihlaste na e-mail .

Vstup volný.

Více informací naleznete [zde](#) nebo na stránkách města Hořice.

Obrázek 3 – Plakát k přednášce

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím knižní obálky¹⁰⁸ a filmového plakátu¹⁰⁹, jejichž autorská práva mi nepatří.

¹⁰⁸ Michal Viewegh [online]. [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <http://www.viewegh.cz/autor.php>

¹⁰⁹ Česko-Slovenská filmová databáze. *Výchova dívek v Čechách* [online]. [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/5287-vychova-divek-v-cechach/prehled/>

Interaktivní přednáška k jedné z Vieweghových knih proběhne v lednu

Interaktivní přednáška s názvem Odpoledne s Vieweghem se uskuteční 21. ledna 2020 v přednáškové místnosti Městské knihovny v Hořicích. Je součástí bakalářské práce studentky oboru Jazyková a literární kultura na Univerzitě Hradec Králové.

Začátek je naplánován na 16.30. V první části se návštěvníci dozví jak autobiografické údaje o autorovi, tak i některé zajímavosti z jeho života. Následovat bude představení románu Výchova dívek v Čechách a jeho filmové adaptace od režiséra Petra Kolihy. Do druhé poloviny přednášky se budou moci zapojit i návštěvníci. Při promítání ukázek z filmu a čtení úryvků z knihy budou moci diskutovat a porovnávat rozdíly těchto dvou děl. Dobrovolníci mohou úryvky z knihy dokonce přečíst pro všechny účastníky v sále.

Cílem této přednášky je seznámit veřejnost s tímto významným autorem 20. a 21. století a představit jednu z jeho prvních knih. Zároveň chce organizátorka poukázat na to, že ne vše, co je vtištěné, lze přenést na filmová plátna.

Více informací naleznete na stránkách města Hořice.

Obrázek 4 – Tisková zpráva

Závěr

Cílem práce bylo představení spisovatele Michala Viewegha, jeho literární tvorby, a především analýza románu *Výchova dívek v Čechách* a následná komparace s jeho filmovou adaptací.

Práce se zabývala nejprve postmodernismem, literárním směrem, do kterého Michala Viewegha řadíme a poté se zaměřila na Vieweghova studia a práci, která předcházela dráze spisovatele na volné noze, a následně už na samotnou literární tvorbu. Některá literární díla byla pouze zmíněna, na jiná byl kladen větší důraz.

U prózy *Výchova dívek v Čechách* se práce zaměřila na jazykovou a kompoziční výstavbu, shrnula děj a představila některé postavy. Poté byla provedena komparace knihy a filmu. Pro přehlednost se postupovalo od začátku a postupně se porovnávala kniha s filmem až do jejich závěrů. Následovalo zaměření na některé postavy, respektive herce, jejichž výběr se od knižního popisu lišil, a na další detaily, které nebyly nijak zvlášť podstatné.

Vzhledem k tomu, že vše, co si práce kladla za cíl bylo splněno, dosáhnutí cíle se podařilo.

Cílem komparace knihy a filmu bylo odpovědět na tři otázky položené ještě před samotným porovnáváním. První: Byly do filmové adaptace přeneseny i postmodernistické prvky, kterých je kniha plná? Druhá: Byl ve filmu věnován vedlejším postavám dostatek prostoru, aby vynikla jejich propracovanost, kterou mají v knižní předloze? Třetí: Byl hlavní motiv – sblížení dvou protagonistů – zpracován ve filmu totožně, anebo se od knihy v něčem zásadním odkláněl?

Předpokladem k první otázce bylo, že se do filmové adaptace prvky postmoderny nepromítly. Druhým předpokladem bylo, že vedlejší postavy neměly dostatek prostoru, aby bylo zachováno jejich barvitě vykreslení. A třetím předpokladem bylo, že hlavní motiv, tedy sblížení dvou hlavních postav, byl při adaptaci nezměněn a v ničem zásadním se nelišil.

Dva ze tří předpokladů byly vyvráceny. Je samozřejmě logické, že některé části knihy byly při přepisu vynechány a jiné byly upraveny, ale komparací se došlo k závěru, že jak postmodernistické prvky, tak propracovanost vedlejších postav zůstala zachována.

Prvky postmoderny, které jsou ve filmu nepřehlédnutelné, jsou citáty různých autorů. Kromě těch, které pronese sám Oskar, se zde objevují citáty, které tvůrci vložili do popředí

některých filmových obrazech. Zachovány jsou i metatextové pasáže v nichž autor vstupuje do děje a tím narušuje chronologii – to jsou další dva postmodernistické prvky.

Vedlejšími postavami jsou myšleni učitelé ze základní školy a její ředitel. Do filmu byly přeneseny všechny ředitelovy záliby, které žádným způsobem nesouvisejí s výkonem jeho povolání, a přesto se jim věnuje v pracovní době. Stejně tak je do filmu adaptována obliba jedné učitelky ve výchovných koncertech klasické hudby nebo životní poslání, vzdělat žáky v sexuální výchově, učitelky jiné.

Jediný z předpokladů, který se potvrdil, byl zachovaný hlavní motiv – vztah dvou hlavních postav. Ačkoli tu byly jisté nuance, například způsob a místo jejich rozchodu, místo, kde se viděli naposledy a podobně, celkem vzato se jejich příběh odehrál přesně jako v knižní předloze.

Původním cílem projektové části bylo naplánovat interaktivní literární přednášku tak, aby byla připravena pro uskutečnění. Kvůli všem opatřením souvisejícím s nálezou covid-19 nebylo možné tuto akci uskutečnit, a z toho důvodu se nepodařilo ověřit, zda by vše správně fungovalo, takže tohoto cíle bohužel dosaženo nebylo.

Seznam beletrie

- [1] VIEWEGH, Michal. *Výchova dívek v Čechách*. Praha: Český spisovatel, 1994. Žatva (Československý spisovatel). ISBN 80-202-0507-1.
- [2] VIEWEGH, Michal. *Účastníci zájezdu*. Brno: Petrov, 2003. ISBN 80-7227-176-8.
- [3] VIEWEGH, Michal. *Nápady laskavého čtenáře*. Brno: Petrov, 1993. ISBN 80-85247-41-0.

Seznam odborné literatury

- [1] ADAM, Jan. *Osobnosti – Česko: Ottův slovník*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7360-796-8.
- [2] BILÍK, Petr. *Panorama českého filmu*. Olomouc: Rubico, 2000. ISBN 80-85839-54-7.
- [3] FIKEJZ, Miloš. *Český film: herci a herečky*. Praha: Libri, 2008. ISBN 80-7277-331-3.
- [4] HOJDA, Jan. *Obrazy člověka ve vybraných dílech literatury a filmu 20. století: teologicko-antropologické interpretace*. Ostrava: Moravapress, 2013. ISBN 978-80-87853-04-7.
- [5] HRABÁK, Josef. *Literární komparatistika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).
- [6] MATHAUSOVÁ, Milena. *12 pádů scenáristiky: scénaristický slabikář*. Praha: Victoria Publishing, 1996. ISBN 80-7187-071-4.
- [7] MRAVCOVÁ, Marie. *Literatura ve filmu*. Praha: Melantrich, 1990. Estetika divadelní a filmové tvorby. ISBN 80-7023-062-2.
- [8] MRAVCOVÁ, Marie. *Od Oidipa k Francouzově milence: světová literatura ve filmu : interpretace z let 1982-1998*. Praha: Národní filmový archiv, 2001. Knihovna Illuminace. ISBN 80-7004-099-8.
- [9] NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Brno: Host, 2006. ISBN 80-7294-170-4.
- [10] SOCHROVÁ, Marie. *Český jazyk a literatura: ucelená, přehledná, osvědčená příprava k maturitě i na VŠ*. [Havlíčkův Brod: Fragment, 2007]. V kostce (Fragment). ISBN 978-80-253-0468-6.
- [11] SOCHROVÁ, Marie. *Literatura v kostce: pro střední školy*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2007. V kostce (Fragment). ISBN 978-80-253-0185-2.

- [12] VŠETIČKA, F. Novela Michala Viewegha. In: NOVOTNÝ, V. *Postmodernismus v umění a literatuře: [sborník příspěvků z vědeckého symposia s mezinárodní účastí]*. Plzeň: Pro libris, 2003. ISBN 80-86446-10-7.

Seznam elektronických zdrojů

- [1] *Výchova dívek v Čechách* [DVD]. Režie Petr KOLIHA. Česká republika: Česká televize, 1997. 115 min. Podle stejnojmenné knihy Michala Viewegha.
- [2] *Účastníci zájezdu* [DVD]. Režie Jiří VEJDĚLEK. Česká republika: IN Film Praha spol. s r. o. / INFINITY PRAGUE Ltd, s. r. o. / CET 21 spol. s r. o. – TV NOVA, 2006. 113 min. Podle stejnojmenné knihy Michala Viewegha.
- [3] Central copy [online]. Hradec Králové: Central copy [cit. 2021-02-25].
Dostupné z: <https://www.centralcopy.cz/>
- [4] *CSFD.cz* [online]. Praha: Česko-Slovenská filmová databáze [cit. 2021-04-01].
Dostupné z: <https://www.csfd.cz/>
- [5] Česká protipirátská unie. *FAQ – Často kladené otázky* [online]. Praha: ČPU [cit. 2021-05-10]. Dostupné z: <https://www.cpufilm.cz/faq.html#13>
- [6] Česká televize. *Doc. MGA. Petr Koliha* [online]. Praha: Česká televize [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/petr-koliha/>
- [7] Databáze knih [online]. Praha: Databáze knih [cit. 2021-04-01].
Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/>
- [8] *Divadelní ústav. Virtuální studovna* [online]. Praha: Divadelní ústav [cit. 2021-03-05].
Dostupné z: <https://vis.idu.cz/Default.aspx>
- [9] Hořice. *Dotace* [online]. Hořice: Město Hořice [cit. 2021-02-25].
Dostupné z: <https://www.horice.org/programove-a-individualni-dotace/d-1069/p1=4947>
- [10] *IDNES.cz. Magnesia blogový román* [online]. Praha: iDNES.cz [cit. 2021-02-25].
Dostupné z: <http://data.idnes.cz/BlogovyRoman/index.html>

- [11] LIBIGEROVÁ, Jitka. Výchova dívek v Čechách Michala Viewegha nabízí netradiční pohled nejen na české školství. *Topzine.cz* [online]. [cit. 2021-03-05].
Dostupné z: <https://www.topzine.cz/vychova-divek-v-cechach-michala-viewegha-nabizi-netradicni-pohled-nejen-na-ceske-skolstvi>
- [12] Makro. *Sortiment* [online]. Düsseldorf: Makro [cit. 2021-02-25].
Dostupné z: <https://sortiment.makro.cz/cs/>
- [13] Městská knihovna Hořice. *Pronájem přednáškové místnosti* [online]. Hořice: Město Hořice [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://knihovna.horice.org/pronajmy/d-1159>
- [14] *Michal Viewegh* [online]. [cit. 2021-03-05].
Dostupné z: <http://www.viewegh.cz/autor.php>
- [15] *NFA. Filmový přehled* [online]. Praha: Národní filmový archiv [cit. 2021-03-05].
Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs>
- [16] Slovník české literatury po roce 1945 [online]. [cit. 2021-02-25].
Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/>
- [17] ŠRAJER, Martin. Umění kompromisu – filmové adaptace české literatury (2008-2018). *CzechLit* [online]. [cit. 2021-03-16].
Dostupné z: <https://www.czechlit.cz/cz/feature/umeni-kompromisu-filmove-adaptace-ceske-literatury-2008-2018/>
- [18] VIEWEGH, Michal. Interview. In. 13 komnata. TV, ČT 1, 5. 2. 2016,
Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1186000189-13-komnata/215562210800024-13-komnata-michala-viewegha/>

Seznam tabulek a obrázků

Tabulka 1 – Kalkulace

Obrázek 1 – SWOT analýza

Obrázek 2 – Žádost o pronájem přednáškové místnosti

Obrázek 3 – Plakát k přednášce

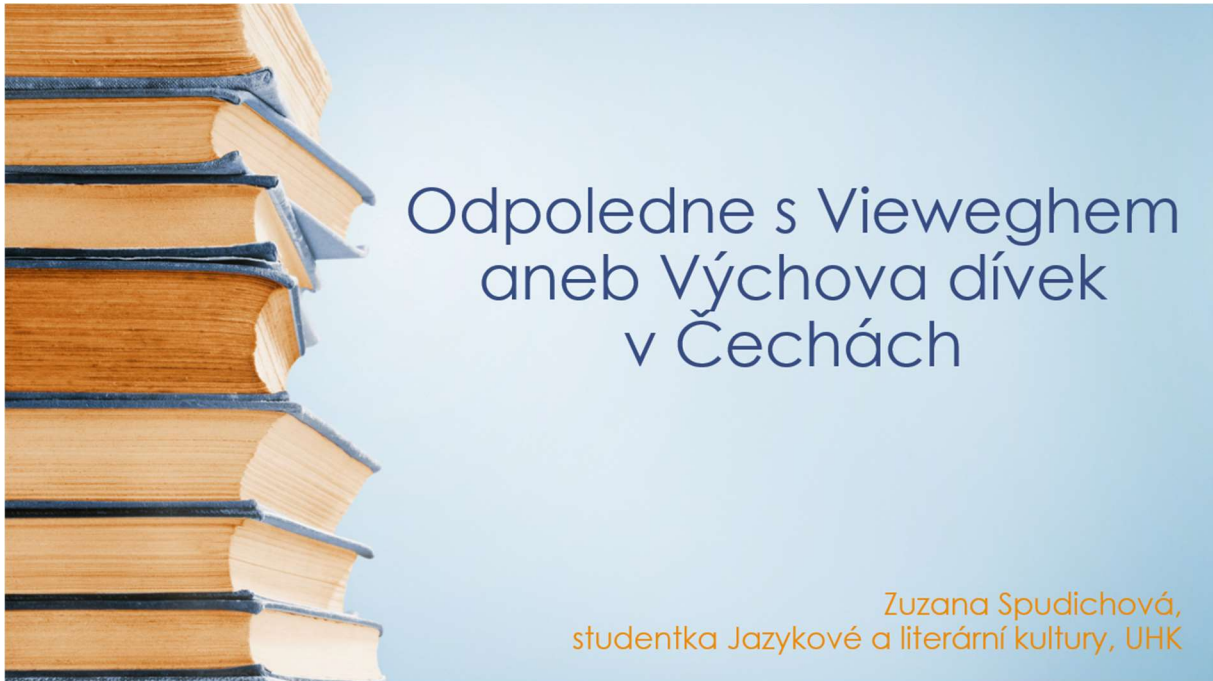
Obrázek 4 – Tisková zpráva

Seznam příloh

Příloha A – Prezentace pro přednášku

Příloha B – Text pro přednášejícího

Příloha A – Prezentace pro přednášku

Michal Viewegh

*31. 3. 1962, Praha

- studium na FF UK – Český jazyk a pedagogika
- učitel, redaktor nakladatelství, spisovatel
- přispíval povídkami do novin a časopisů
- experimentální blogový román Srdce domova

Bibliografie

- Názory na vraždu (1990)
- Báječná léta pod psa (1992)
- Výchova dívek v Čechách (1994)
- Účastníci zájezdu (1996)
- Případ nevěrné Kláry (2003)
- Vybíjená (2004)
- Lekce tvůrčího psaní (2005)
- Román pro muže (2008)
- Biomanželka (2010)
- Můj život po životě (2013)
- Zpátky ve hře (2015)
- Biomanžel (2015)
- Bůh v renaultu (2017)
- Muž a žena (2018)
- Povídky o nelásce (2019)
- Převážně zdvořilý Leopold (2020)

Styl psaní

- postmodernistické prvky – intertextuality, metatexty, prodictum, komplikovaná kompozice, různé styly a postupy
- náměty ze života (autobiografie)
- humor, groteska, ironie, zesměšňování

Výchova dívek v Čechách

- vydáno 1994
- román s autobiografickými prvky
- postmodernistický směr
- ich-forma, spisovný, hovorový jazyk

Intertextuální pasáž

„Doma jsem uložil poznámky o psaní nazpět a pokusil jsem se pro změnu nalézt nějaká moudra o životním štěstí. Štěstí je umění být spokojen (Bergmann).

(...)

Snažím se pátrat po dobrých znameních (Doctorow).

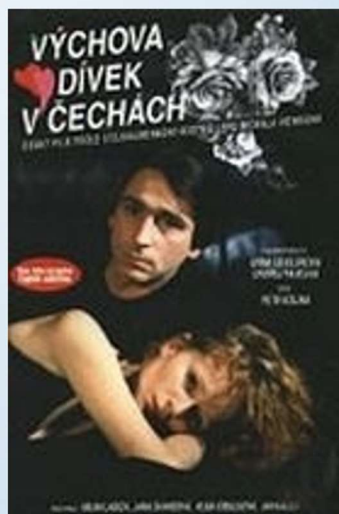
Snažím se milovat život víc než jeho smysl (Dostojevský).“

Metatextová pasáž

„Říkám rovnou, že následující popis Královy vily (podobně jako samotné Královo příjmení) neodpovídá zcela skutečnosti, neboť Králův souhlas se zveřejněním tohoto příběhu byl jednoznačně podmíněn požadavkem, abych provedl taková opatření, která by znemožňovala spolehlivou identifikaci. Na druhé straně bych ovšem chtěl zachovat genius loci celé té čtvrti a zmínit alespoň skutečnost, že ruch hlavní zbraslavské ulice sem už nedoléhá a že každý třetí člověk procházející kolem všech těch pískovcových podezdívek a ozdobných kovaných plotů, za nimiž lze skrze husté túje občas zahlédnout velkoryse založený trávník či modrou obrubu zahradního bazénu, vede na samonavíjecím vodítku psa ušlechtilé rasy.“

Film

- vznik 1997
- režie Petr Kolíha
- scénář Václav Šašek
- kamera Vladimír Smutný
- hudba Miroslav „Miki“ Jelínek

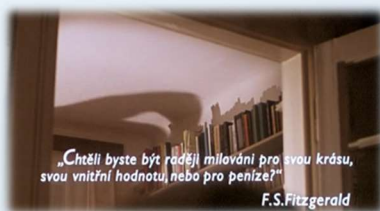
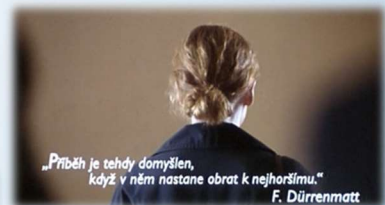
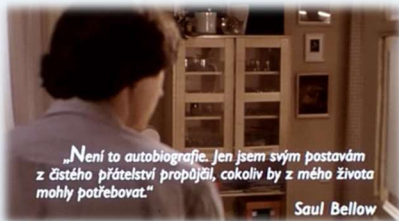
Herecké obsazení

- Beáta – Anna Geislerová
- Oskar – Ondřej Pavelka
- Anděla – Vilma Cibulková
- Karel Král – Milan Lasica
- Agáta Králová – Kristýna Nováková

- Zuzana Geislerová, Jitka Smutná, Jana Švandová, Lenka Termerová, Alois Švehlík, Jan Kačer, Jan Vlasák, Oldřich Vlach

Komparace

Postmodernistické prvky

Začátek knihy

Když jsem se onu středu vrátil s dcerou ze školy domů, schránka na dopisy doslova přetékala: kromě obvyklých Lidových novin obsahovala ještě velkou hnědou obálku se stránkovými korekturami mého románu, dále bílou obálku, adresovanou rovněž mně, a konečně v té době tolik diskutovaný modrý celofánový sáček s reklamním vzorkem výrobku firmy Procter & Gamble. Zamykaje schránku, všiml jsem si, že papírová jmenovka je přeškrtnuta ostrou rýhou, nejspíše od klíče nějakého mladého nepřítele všech učitelů.

V bílé obálce byl krátký dopis od místního milionáře Krále – nabízel mi v něm *časově nenáročnou a velmi dobře placenou práci*.

Později jsem si dopis přečetl pozorněji. Logicky jsem předpokládal, že půjde o doučování Agáty, ale trochu zarážející byla Králova navenek nepřiznaná, ale postřehnutelná samozřejmá jistota, že

jeho nabídku přijmu – jejím výrazem byla bezpochyby i skutečnost, že stanovil pouze jediný termín naší schůzky. Bezděčně jsem si vybavil známý citát z Fitzgeralda: *Předpokládal pohrdlivě, že nemám v neděli nic lepšího na práci*.

Říkám rovnou, že následující popis Královy vily (podobně jako samotné Královo příjmení) neodpovídá zcela skutečnosti, neboť

Královův souhlas se zveřejněním tohoto příběhu byl jednoznačně podmíněn požadavkem, abych provedl *taková* opatření, která by znemožňovala spolehlivou identifikaci. Na druhé straně bych ovšem chtěl zachovat *genius loci* celé té čtvrti a zmínit alespoň skutečnost, že ruch hlavní zbraslavské ulice sem už nedoléhá a že každý třetí člověk procházející kolem všech těch pískovcových podezdívek a ozdobných kovaných plotů, za nimiž lze skrze husté túje občas zahlédnout velkoryse založený trávník či modrou obrubu zahradního bazénu, vede na samonavléjícím vodítku psa ušlechtilé rasy.

Oskar: „Autogramiády jsem odjakživa nesnášel. A to jsem myslel ty, na které skutečně přijdou nějakí čtenáři. Aspoň že nepřišel žádný novinář. Otázka o čem bude má příští kniha by mě uvedla do rozpaků, protože jsem to sám nevěděl.“

....

Začátek filmu

Přesně v okamžiku, kdy jsem mohl konstatovat, že číslo uvedené v dopise se shoduje s číslem na sloupku vstupní brány, se ozval nepřijemný pronikavý zvuk, provázející automatické otvírání posuvných vrat. Byl to sice očividně vjezd pro automobily (branka pro pěší byla napravo), ale když jsem se ohlédl a nespátřil nikde žádný vůz, dovtípil jsem se, že jsem byl patrně kýmisi za tmavými okny vily již vyhlížen a že se tato vrata, tato vila a vůbec celý tento svět otevírají právě a jen pro mne. S přátelským úsměvem směřujícím k oknům vily jsem proto vkročil dovnitř zahrady a moje levá ruka s široce roztaženými prsty vylétla vzhůru v naučeném děkovném gestu. (Ano, slyším to lehké zašumění v čtenářském publiku, avšak prohlašuji místopřesežně, že na tomto bezděčném gestu opravdu nehodlám vystavět celý román, a to dokonce ani tehdy, kdybych si tím snad mohl pojistit svou *nesmrtelnost*.) V příští vteřině – dodnes si to neumím vysvětlit – jsem pak byl ovšem skoro přejet černým kabrioletem Volkswagen Golf, uskočil jsem instinktivně stranou, až když jsem uslyšel charakteristický zvuk pneumatikami drceného šterku. Vůz se mi vyhnul krátkým rychlým obloukem – pravými koly přitom vjel na trávník – a opodál na okamžik zastavil. Přestože bylo velmi teplo, nebyla střecha stažena dolů a tmavě tónovanými skly nebylo dovnitř dobře vidět – avšak na okamžik jsem Beáttinu bledou, soustředěnou, až jakoby přisnou tvář zahlédl ve zpětném zrcátku: pevně semknutá ústa, oči skryté pod slunečními brýlemi.

Ujistila se, že žiju, zařadila rychlost a zmizela na odvrácené straně vily.

Za koly se skutečně trochu prášilo.

Hned nato, ještě dříve než jsem si v hlavě stihl srovnat své pocity, mne kdosi neznámý zezadu povalil k zemi a ruce mi zkroutil za zády. Vyjekl jsem úlekem a bolestí.

„Tak tohle na nás příště nezkoušej!“

Koleno majitele hlasu se mi strašlivě zarývalo do ledvin.

„My totiž nejsme blbí!“

„Jau!“

„Nebo myslíš, že jsme?“

Oskar: „Žříkal jsem se nenáročné, velmi dobře placené práce a přemýšlel, zda se život opravdu skládá z možností, které jsme nevyužili. Domácí učitel v rodině moderního milionáře. Najednou jsem pochopil, že lepší téma pro svou novou knihu už nenajdu. Představoval jsem si, jaké by to bylo, kdybych vešel dovnitř. Bylo trochu zvláštní vidět sám sebe jako románovou postavu. Ten opravdový milionář se jmenoval Císař. Já mu budu říkat třeba Král. Vždyť to konec konců bude pohádka.“

Časový posun událostí

Jinými slovy: počátek *tohoto* příběhu neležel v beztvaré mase uprostřed dokonalé prázdnoty, nýbrž v úterý 16. června 1992 v bílé obálce v našem kastlíku.

(nabídka práce od Krále)

Mimochodem: polní lopatka, s níž Chvátalová-Suková návnadu pokaždé dobývá, není jen tak obyčejná polní lopatka. Stejně tak terénní automobil Jeep, který od jara stává v pracovních dnech před školou, není jen tak obyčejný terénní automobil. Řeknu-li nyní, že jeep i lopatka pocházejí z výstroje americké námořní pěchoty, riskuji, že toto mé tvrzení bude bráno jen jako divoký nápad nekontrolovaného se fabulátora – raději proto budu v plném znění citovat článek, který byl pod titulkem *DOBŘÍ NÁPAD* publikován ve *Zbraslavských novinách* (4/1992, str. 3):

Minulý měsíc zaznamenal podnikavý duch ředitele Základní školy Vladislava Vančury ve Zbraslavi další úspěch. Jako první z ředitelů základních škol na Praze 5 zareagoval na nabídku amerického velvyslanectví na možnost výhodného odkoupení výstroje a vybavení, které v Německu zanechává odcházející kontingent americké armády. Naše škola tak velice lacino (zboží bylo osvobozeno od dovozního cla a všech daní včetně daně z přidané hodnoty a daně darovací) mimo jiné získala osm vysouvacích žebříků, použitelných jako ribstoly, trojnožkové lafety, jež se dobře uplatní coby stojany na potřebné přenosné tabule, dále sadu pracovní obuvi a oblečení a konečně ojetý terénní automobil značky Jeep. – Další pádný důkaz o tom, že lepší než čekat s nastavenou rukou je jednat... Gratulujeme!

Ředitel: „Jako jeden z prvních ředitelů jsem reagoval na nabídku americké ambasády, výhodně odkoupit výstroj a vybavení, které v Německu nechává americká armáda. Kromě celé řady užitečných předmětů, získala naše škola ojetý terénní automobil značky Jeep.“

...

Ředitel: „Doufám, že vám neuniklo, že tato iniciativa naší školy, tedy má osobně, byla kladně ohodnocena i v tisku.“

Agáta: „Dobrý den.“

Oskar: „Leze ti podolek.“

Agáta: „To se tak nosí. Pozdravuje vás táta.“

Oskar: „Že děkuju.“

Učitelka Irena: „Dal ses na podnikání?“

Beátin pokoj

V pokoji panovalo dusné a temné přitnutí, neboť brokátové závěsy na oknech propouštěly opravdu jen minimum světla. Chvilí mi proto trvalo, než jsem se zorientoval: celou místnost rozdělovala dlouhá, asi půldruhého metru vysoká knihovna, která vybíhala z protější stěny a přímo proti vstupním dveřím byla po způsobu lodních přídělí zakončena barevnou dřevěnou figurou mořské panny, jejíž poněkud expresivně vztyčené paže sloužily jako šatní věšák. V menší části pokoje byl jednoduchý pracovní kout s psacím stolem, zavaleným knihami a papíry. Zbylým dvěma třetinám dominovala originální rohová sedací *sestava*, zahrnující dvě obrovské amorfni hromady jakýchsi buřtovitých polštářů, dva nízké, už napohled vratké kožené taburety a jedno autentické zubařské křeslo. Roli tradičního konferenčního stolku zajímavě suplovala polovina ropného barelu firmy Texaco, stojící uprostřed čtvercového koberečku s orientálními vzory. V rozích stěn byly zavěšené velké černé reproduktory a mezi zatemněnými okny visela polystyrénová deska se spoustou ručně psaných poznámek a výstřižků z revue Vokno. Povlečení rozestlané postele, v níž čelem ke zdi ležela Beáta, bylo ovšem smutně tuctové.

Oskarův rozhovor s Králem

Úderem půlnoci kdosi krátce zazvonil.

Žena už spala. Zpoza záclony jsem obhlédl ulici: Královo nablýskané audi stálo přímo pod našimi okny. U zvonků stál Petřík, rukou jsem mu naznačil, ať jde nahoru.

Jakmile vstoupil, postrčil jsem ho obličejem ke zdi a beze slova jsem ho symbolicky prohledal (váhal jsem chvíli, jestli mu mám opravdu odebrat pistoli, ale bál jsem se s ní jakkoli manipulovat).

„Oblíkej se,“ smál se přidušeně. „Jedeš s náma.“

„Kam?“

Tvářil se tajnůstkářsky.

„Jestli nemáš zatykač, nikam nejdu,“ řekl jsem.

Ale už jsem se oblékal. Vůbec jsem netušil, kam mám jet a proč, ale věděl jsem naprosto určitě, že jet chci.

Hotel *Vltava* vyhlížel ze silnice poněkud opuštěně, ale k mému překvapení bylo parkoviště před vchodem takřka plné – převažovaly vozy německých poznávacích značek. Nad dvojkřídlymi vstupními dveřmi, přesně v tom místě, kde na domečku mých dobrých, pracovních rodičů visí rezavá koňská podkova, zde byla zavěšena nepřehlédnutelná červená lucernička.

„Denisi,“ řekl jsem opatrně, „to tak truchlí po tom *magorovi*?“

„Ale ne.“ Zavrtěl hlavou. „To je uzavřená kapitola.“

Čekal jsem, ale nedodal už nic.

„A co teda to tajemství?“ zeptal jsem se rovnou. Vyslovil jsem sice *tajemství*, ale rozuměl mi.

„Není to žádný velký tajemství. Budeš zklamanej.“

Vyslovoval podstatně líp.

„Nebudu.“

„Co chceš slyšet? *Normální* nešťastná láska. Jako pokaždý, když se holka zamiluje do nějakého grázla. Do obyčejného *hajzla*.“

Můj pohled měl vyjadřovat *solidarit*u otce, který ví, co je to mít dceru, ale v jednom z mnoha zrcadel baru jsem zjistil, že bohužel vyjadřuje toliko opilost.

„Do hajzla, kterej dělal, že ji miluje, ale přitom šel jenom po penězích.“

Zřejmě se mu vracel jakýsi dávný vztek, protože zvýšil hlas.

„Tak jsme mu dali šanci – aby si teda vydělal! Aby moh zaplatit všechny ty *škody*!“

Znělo to podivně nemilosrdně.

Najednou jsem měl pocit, že svá slova adresuje komusi v sále.

Natočil jsem se stranou a sledoval jsem dráhu jeho pohledu: končila na parketu.

Král si mne všiml.

„Jo,“ řekl kysele. „Tamten krásnej *gigolo*. Tvrdil mi, že je *zahradník*.“

Dovolená v Chorvatsku

Přibližně o třicet hodin později jsme už se ženou a dcerou ujížděli luxusním autokarem cestovní kanceláře Last Minute Travel k průzračnému Jadranu, abychom v něm proprali Královy špinavé peníze.

Jeli jsme přes noc. Navzdory únavě z posledních dní se mi na rozdíl od většiny ostatních vůbec nepodařilo usnout (dokonce ani s pomocí nafukovacího cestovního polštářku Hajaja, jímž mne na cestu vybavila babička-turistka), a tak jsem pouze se známou zjištěnou pozorností bdících pozoroval červená koncová světla před námi

jedoucích aut a posléze i stále mohutnější skalnatý masiv Alp, strmící nad osvětlenou dálnicí. Na Máchu jsem si pokud vím nevzpomněl. Přemýšlel jsem o všech těch dívkách, jimiž jsem byl tak znenadání obklopen, a čas od času jsem své spící dceři zdvihl spadlou příkrývku.

Rodina českého učitele na molu v Poreči.

„Ahoj, moře,“ pravila má žena. „Nevím, jestli se na mě pama-tuješ – devět let jsme se neviděly.“

„Ahoj, moře,“ řekla dcera. „Nikdy jsme se neviděly – jmenuju se Miša.“

Vypadalo to, že moři je to úplně jedno.

Sedmého dne během alternativního loďního výletu do starobylé Puly jsem v jednom z mnoha tamějších zlatnictví, vzdáleném jen několik set kilometrů od onoho pekařství, před kterým dělostřelecký granát na kusy roztrhal osm lidí, zakoupil ženě i dceři dva opravdu rozkošné řetízky.

Když jsme o pár hodin později připluli nazpět do Poreče, na jedné z červených laviček naproti přístavnímu molu seděl Petřík.

V ruce držel klíčky od auta a vesele jimi zvonil.

Končíme, pochopil jsem.

Chovala se nebývale přátelsky – přinutila se dokonce i k *městácké* otázce, jak jsem se měl. Vyprávěl jsem jí trochu o Poreči, o Pule a o Umagu. Byla plná dobré vůle a očividně se nechtěla hádat, ale když jsem se zmínil o barevném vláčku spojujícím Umag s letoviskem Katoro, nevydržela to:

„Barevný vláček?“ opakovala po mně výsměšně. „To mě podrž.“

„Ano,“ řekl jsem poněkud upjatě. „Takový barevný vláček. Jezdí zhruba každých dvacet minut. Je to docela... praktické.“

„Kristepane! Barevný vláček!“

„Co máš proti barevným vláčkům?“

Rozchod a Steve

Zástupkyně Konopná přečetla prezenční listinu – omluven byl kolega Stříbrný, ve kterém podle zprávy ošetřujícího lékaře blížící se začátek školního roku vyvolával *maniodepresivní úzkostné stavy*, a kolega Steve, ve kterém začátek roku vyvolal touhu zůstat ještě tři neděle v Mexiku.

„Třikrát hurá,” poznamenal jsem.

Jako nová češtinářka, a především angličtinářka, která dočasně převezme i část Stevova úvazku, byla představena Beáta Králová. Povstala.

(kapitola IX. – Beáta začíná učit, Steve si prodlužuje prázdniny)

Proběhlo to následovně: Právě jsem před kabinetem za pomoci citátu z Jakoba Wassermanna vysvětloval Beátě, co je to *mužův čas* (*Žena nikdy nepochopí, co je to mužův čas. Polyká ho jako limonádu, kolik jí ho dáte, tolik ho zhltně, ale sama nemá kdy, jde-li si zkoušet klobouk.*), když se v ohybu schodiště objevil Steve – opálený, usměvavý, na nahém těle cihlově červené pončo.

„Proboha, Steve,” vyrazil jsem přidušeně. „Zachraň se, kdo můžeš!”

Popadl jsem Beátu za ruku a snažil se ji zatahnout do kabinetu dřív, než nás uvidí.

„Co blbneš?” vzpouzela se. „To budeme přede všema pořád jenom prchat?”

Nechápavě mě odstrčila.

Už nás uviděl. Vycenil bělostné zuby. Beáta se také usmála. Přejel jsem si jazykem po amalgamových plombách a vzájemně jsem je představil.

„Hi,” řekl Steve.

Vypadal potěšeně.

Beáta pravila, že o Stevovi už hodně slyšela a že je opravdu ráda, že ho nyní poznává osobně. Nato se s *upřímným zájmem* tázala, jak se mu líbilo v Mexiku – Steve řekl, že to bylo *absolutely great*. Potom se rozpovídal o jakýchsi lodích, které museli v noci hlídat. Odkáshal jsem si a informoval jsem ho, že *unfortunately* pospícháme. Beáta útrpně poslouchala můj zbraslavský přízvuk a pravila, že ona nikam nepospíchá.

přijde – prý se poslední dobou večer strašlivě nudí. Zeptal jsem se jí česky, jestli si chce po všech těch sovětských ledoborcích vylepšit kádrový profil.

Ani se neušklíbila.

Kruh se uzavíral.

„Skončeme to,” řekla. „Nemá to cenu.”

Zavřela to.

Tento ideologický pseudoprobém nebyl bohužel jediným následkem povedené oslavy školnickových padesátin. Ještě téhož dne, kdy Beáta zápasila s nevolností, zavolal mě ženě kdosi do práce, aby jí oznámil, že její muž ji soustavně podvádí se slečnou Královou.

Opakovaně jsem ji ujišťoval, že můj vztah k Beátě je ryze *kararádský* (vzhledem k četnosti našich výletů na Strakonickou to ostatně byla téměř pravda), a vyzýval jsem ji, abychom se nenechali manipulovat zlobou, záští a závistí našeho okolí. Na velikost jejich slz to ovšem nemělo žádný postřehnutelný vliv.

Beáta: „Oskare, tohle je Steve Burns, americkéj učitel a von se se mnou bude dělit vo angličtinu.“
Beáta: „Steve, this is Oskar, he is writer and we used to be friends.“

Anděla: „Že prý mě s Beátou soustavně podvádíš.“

Oskar: „Ty tomu věříš?“

Anděla: „Já se ptám.“

Oskar: „Já odpovídám, že to není pravda.“

...

„Poslední měsíc jsme byli na Strakonické jednou, takže jsem skoro ani nelhal a po dnešku už možná vůbec ne.“

Jak jsem se polekal (vypravování):

Když jsme se vraceli z Dánska, tak jsme se vraceli hrozně dlouho, protože jsme se vraceli přes Německo a v Německu furt opravovali silnice, po kterých jsme se vraceli. Přijeli jsme až pozdě v noci a něco bylo ve schránce, tak jsem šel pro klíček, a když jsem tu schránku otevřel, tak tam bylo, že moje kamarádka Beáta je mrtvá. Krev se mi úplně zastavila v žilách a samým leknutím jsem ani nedýchal.

Přes ujištění křesťanských odborníků, že *osobní přátelství s Bohem pomůže přemoci těžkou depresi*, Beáta svou depresi nepřemohla. Věděla sice – pokud příručku opravdu četla – že *sebevražda není řešení*, ale přesto to udělala. Nezkusila si jít koupit něco pro radost

Smrt Beáty v knize

jako Melánie, nenaplánovala si nějaké kratší výlety jako Debbie, neuvažila si nic podle svého oblíbeného receptu jako Daphne, a dokonce ani neluštila křížovky, jaké vycházejí v časopise *Probudte se!* – ne, ona si jako Vivienne neuměla představit, že její deprese jednou pomine, a tak si sedla do svého černého golfu a v rychlosti kolem sto osmdesáti kilometrů za hodinu v něm najela do betonového přemostění strakonické výpadovky.

A už se nikdy neprobudila.

A celé město bylo potažené černým flórem.

A její srdce, proměněné v popel, nabral do dlaně školník František Nedělníček a rozhodil je po větru na lukách urnového háje, který je chloubou zbraslavských občanů.

Smrt Beáty ve filmu

Oskar: „Přes ujištění odborníků, že přátelství s Bohem pomůže přemoci těžkou depresi, Beáta tu svou nepřemohla. Jako všechny Melánie, Debbie či Daphne, věděla, že sebevražda není řešení. A přes to si sedla do svého černého kabrioletu a stoosmdesátikilometrovou rychlostí najela na betonový sloup.“

Závěr

Anglický spisovatel Graham Greene byl mimo jiné znám tím, že posledními větami svých knih s oblibou občas problematizoval veškerá svá předchozí tvrzení. V případě tohoto románu by takový *greeneovský* konec mohl vypadat kupříkladu takto:

„To ses zase vyřádil,“ pravila žena ironicky, když rukopis dočetla.

Zkoumavě pozorovala, nakolik se sám tvářím provinile, aby tak odhadla rozsah a vážnost mých hříchů. Znamenalo to ovšem, že se teprve rozhoduje, zda se má či nemá naštvat.

„Možná, žes měl přece jen radši vzít tu práci,“ pravila zamyšleně.

Chtěl jsem ji obejmout, ale bránila se.

„Jdi ty,“ chlácholil jsem ji, „nesmíš tu literaturu brát tak vážně.“

Anděla: „Ty si ale fandíš.“

Oskar: „Ale ne. Nesmíš brát tu literaturu tak vážně.“

Anděla: „Už máš název?“

Oskar: „Co kdyby se to jmenovalo *Výchova dívek v Čechách*?“

Anděla: (přikyvuje)

„Možná žes to u toho Císaře nakonec měl přece jenom vzít. Docela by mě zajímalo, jak by to bylo ve skutečnosti.“

Alžběta: „Přece mě neodmítnete dvakrát. Můj otec vám chce nabídnout zajímavý honorář. A mě by zase zajímalo, jak by to s náma bylo doopravdy?“

Děkuji za pozornost.

Případnou zpětnou vazbu mi
můžete napsat na e-mail.
Budu za ni ráda, děkuji.

Zuzana Spudichová
spudizu1@uhk.cz

Příloha B – Text pro přednášejícího

1. slide – Úvod

Dobré odpoledne, vítejte na přednášce, která se bude věnovat spisovateli Michalu Vieweghovi a jeho dílu, především však jeho knize *Výchova dívek v Čechách* a její stejnojmenné filmové adaptaci.

(připomenout, že jsou k dispozici kelímky a pitná voda)

V průběhu přednášky vám také pustím ukázky z filmu a budu číst úryvky z knihy, ale kdyby se našel někdo, kdo by rád některý úryvek přečetl, je to možné. Zároveň budu ráda, když se zapojíte a uděláme z celé přednášky diskusi. Otázky jsou samozřejmě kdykoli vítané.

2. slide – Michal Viewegh

Michal Viewegh se narodil v roce 1962 v Praze. Vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, konkrétně český jazyk a pedagogiku. Poté krátce učil na základní škole v Praze-Zbraslavi a psal různé povídky a fejetony do několika novin a časopisů, například do *Mladé fronty*, *Literárních novin* nebo týdeníku *Tvar*. V roce 1993 se stal redaktorem nakladatelství *Český spisovatel*. Roku 2009 se rozhodl vyzkoušet experiment, kdy na serveru *iDNES.cz* spolu se čtenáři psal blogový román *Srdce domova*. On sám napsal úvodní kapitolu a zbylých deset kapitol vybral od čtenářů. Každá z publikovaných kapitol byla oceněna 10 000 korunami. Tento román je stále dostupný online, takže kdybyste měli zájem si ho přečíst, mohu vám říct přesnou adresu.

(<http://data.idnes.cz/BlogovyRoman/index.html>)

3. slide – Bibliografie

Tady jsou vypsaná některá jeho díla. Hodně z nich má i svou filmovou adaptaci, například *Báječná léta pod psa*, *Účastníci zájezdu*, *Román pro ženy*, *Případ nevěrné Kláry* – ten vznikl v italsko-české koproduci. Dále také *Román pro muže*, *Andělé všedního dne* a *Vybíjená*. Film *Nestyda* vznikl jako adaptace knihy *Povídky o manželství a sexu*. Některé knihy byly zpracovány i jako divadelní hry. Například *Báječná léta pod psa* uvedlo v roce 2005 Klicperovo divadlo v Hradci Králové.

4. slide – Styl psaní

Viewegh je řazen do postmodernismu, protože jeho styl psaní obsahuje mnoho postmodernistických prvků. Například intertextuální pasáže jsou v jeho knihách nepřehlédnutelné. Jde o citace různých autorů. Později se k nim ještě vrátím a podíváme se na jejich ukázkou. Často také sám vstupuje do děje a komentuje ho, to jsou metatextové pasáže. I k nim se vrátím a promítnu vám ukázkou. Dalším jeho oblíbeným prvkem je *predictum*. To je vlastně pohled do budoucnosti. K němu se také ještě vrátím. Tyto prvky komplikují kompozici. Zdá se, že děj běží chronologicky, tedy od začátku do konce, ale pak do toho vstoupí autor, někde odběhne, nebo vloží pohled do budoucnosti a potom se zase vrátí k postupnému vyprávění. Tim jsou Vieweghovy knihy známé.

5. slide – Výchova dívek v Čechách (kniha)

Kniha *Výchova dívek v Čechách* byla vydána v roce 1994. Jedná se o román s autobiografickými prvky. Viewegh zde například využil své zkušenosti z dob, kdy učil na základní škole na Zbraslavi, kde se mimochodem děj knihy i odehrává. I v tomto románu můžeme najít mnoho postmodernistických prvků.

Děj románu začíná 16. června 1992. Spisovatel a učitel českého jazyka Oskar obdrží dopis od milionáře Krále s nabídkou práce. Jedná se o hodiny tvůrčího psaní pro jeho devatenáctiletou dceru Beátu, která si právě prochází jakousi krizí. Nic ji nebaví, nic ji nezajímá. Oskar by rád napsal nový román a když usoudí, že by práce domácího učitele mohla být dobrým námětem, práci přijímá. Hned při prvním setkání s Beátou ale zjišťuje, že to budou těžce vydělané peníze, protože Beáta buď nemluví, anebo jen velmi sporadicky. Po Oskarově předčasném návratu z dovolené je najednou všechno jinak. Postupně se sblíží, a nakonec spolu mají poměr. Po nějakém čase na to Král přijde, Oskarovi ještě zaplatí za další měsíc, ale vyhodí ho. Oskar navrhne Beátě, aby šla učit k nim na základní školu, aby mohli být víc spolu, a tak Beáta po prázdninách nastupuje jako učitelka anglického a českého jazyka. Ještě chvíli jsou spolu, ale už se moc často nescházejí, a nakonec se s ním Beáta rozejde a začne si krátký románek s lektorem angličtiny Stevem. Ten ale na Vánoce jede domů do USA a po Novém roce se už nevrátí. Oskarovi je nabídnuto místo redaktora v nakladatelství, takže v únoru ze školy odchází, Beáta také a jejich cesty se rozcházejí. Oskar se věnuje své práci, schází se se spisovateli, létá i do ciziny. Beáta pořád nemůže nalézt sama sebe, nějaký smysl života, a tak zkouší kde co. Najde si přítele Jakuba a pouští se do boje za práva zvířat. Po rozchodu se přidává ke Svědkům Jehovovým. Svůj život ale nezvládá a v závěru páchá sebevraždu. V úplném závěru Oskar čtenáře informuje, že celý tento příběh je vyfábulovaný a že se nikdy neodehrál. Kromě hlavní dějové linky autor popisuje události, které se dějí ve škole. Jak všechny možné peripetie s žáky, tak i poněkud neobvyklé aktivity ředitele školy, například rybaření v době vyučování. A samozřejmě nechýbí ani Oskarův soukromý život s manželkou a dcerou.

6. slide – Intertextuální a metatextová pasáž

Těmi prvky jsou již zmíněné intertextuální a metatextové pasáže a prodictum.

Intertextualita je použití citací například z jiných literárních děl, od jiných autorů nebo z novinových článků. Autoři se vždy snaží vybrat takové citáty, které nějakým způsobem s dílem korespondují. Tady vidíte některé, které se objevily v knize. V metatextových pasážích zase samotný autor vstupuje do děje. Konkrétně v tomto případě informuje čtenáře, jakým způsobem příběh bude psát, tedy že hodlá změnit některé skutečnosti. Jindy autor nechá čtenáře nahlédnout, kam nebo jakým směrem se příběh bude ubírat. V této knize je to například zhruba v polovině. Informuje čtenáře, že se Beáta zabila v autě. Ta věta zní takhle: „*Ve stejném autě a na stejné silnici, kudy onoho léta jezdila pro lásku, si o rok později – jen ještě o něco rychleji – dojíla pro smrt.*“ A tohle je právě nejen metatext, ale i prodictum, tedy pohled do budoucnosti, který jsem už zmínila. *(Názory na vraždu – prodictum už i v názvu)*

7. slide – Výchova dívek v Čechách (film)

Stejnomená filmová adaptace měla premiéru v roce 1997 a režíroval ji Petr Koliha. Knižní předlohu přetvořil do scénáře Václav Šašek. A jenom pro zajímavost, rok po premiéře získal Vladimír Smutný Cenu za kameru při udělování Výročních cen Nadace Českého literárního fondu.

8. slide – Herecké obsazení

Tady vidíte herecké obsazení. K tomu mám také pár zajímavostí. Například Anně Geislerové bylo v době uvedení filmu 20 let a měla za sebou jen pár filmových rolí.

(například Requiem pro panenku, 1991)

Za roli Beáty získala Cenu za roli, taktéž od Nadace Českého literárního fondu. Kristýně Novákové, která ztvárnila Agátu, bylo 14 let a poprvé stála před kamerou.

(Pelišky 1999, role Jindřišky)

Zuzana Geislerová, Králova manželka, je tetou Anny Geislerové, takže se nejedná o shodu jmen.

(A. Švehlík = ředitel, J. Kačer = Jaromír, J. Smutná = Chvátalová-Suková)

9. slide – Komparace

Teď už se můžeme podívat na samotné porovnání knihy a filmu. Vypichla jsem jen některé rozdíly, protože kdybychom rozebírali dopodrobna celý film, bylo by to na hodně dlouho. Ve stručnosti řeknu, že se jedná o věrnou adaptaci, ale některé části jsou upravené, některé přidány *(ty za chvíli zmíním)* a některé spíše nepodstatné části na filmové plátno vůbec přeneseny nebyly.

Nejprve začnu postmodernistickými prvky. Ač je to překvapivé, já sama jsem si myslela, že je filmoví tvůrci z knihy do filmu nepřenesli, jsou tam.

10. slide – Postmodernistické prvky

Citáty, které se objevují v celé knize jsou i ve filmu. Některé pronese sám Oskar, některé tvůrci vložili do popředí filmových obrazů – pár jich tu vidíte. V pravém dolním rohu zase vidíte nabourané Beátino auto. Ve filmu se tento obraz objevuje kolem 23 minuty. Je to první predictum Beátiny smrti, ačkoli je obraz bez komentáře, takže není zcela jasné, co se stane nebo jak tento obraz souvisí s dějem.

11. slide – Začátek knihy

Zde vidíte úryvky z úplného začátku knihy.

(přečíst, nebo se zeptat, zda někdo jiný nechce číst + diskuse)

Oskar přichází domů, kde na něho v poštovní schránce čeká dopis od podnikatele Krále, který mu nabízí časově nenáročnou a velmi dobře placenou práci a nabízí jen jeden termín pro schůzku, takže očekává, že Oskar neodmítne. Následuje metatextová pasáž, kterou už jsem vám promítala, s vysvětlením, že Oskar změní některé skutečnosti.

12. slide – Začátek filmu

A zde vidíte úplný začátek filmu, který se maličko liší. *(ukázka + diskuse)*

Začíná totiž autogramiádou předešlé Oskarovy, ale i Vieweghovy, knihy Názory na vraždu. Díky tomu víme, že i film si zachoval autobiografické prvky. Tahle scéna se v knize vůbec neobjevuje. Až po autogramiádě následuje scéna s Oskarovým příchodem a čtením dopisu s nabídkou práce od Krále.

13. slide – Začátek knihy 2

(přečíst, nebo se zeptat, zda někdo jiný nechce číst + diskuse)

Tady už je Oskar před Královou vilou a jde na schůzku. Vchází do vrat, která se sama otevřela a málem ho srazí černý kabriolet. V řidiči poznává Královu dceru Beátu. Poté je sražen k zemi dvěma Královými bodyguardy. A tady je právě jeden zásadní rozdíl.

14. slide – Začátek filmu 2

Ve filmu totiž Oskar říká toto: *(ukázka + diskuse)*

Z toho, co se tam děje, je jasné, že se rozhodl práci nevířit, takže od této chvíle víme, že celý příběh s Beátou je Oskarem zcela smyšlený. A to je rozdíl oproti knize, protože tam si až do samého konce myslíme, že se to opravdu stalo. Tvůrci filmu nás tedy připravili o překvapení, které na konci knihy čeká.

15. slide – Časový posun událostí

(přečíst, nebo se zeptat, zda někdo jiný nechce číst + diskuse)

Některé události jsou ve filmu trochu posunuty. Jak jsme si teď přečetli, v knize ředitel školy, kde Oskar učí, zakoupí od amerického velvyslanectví výstroj a vybavení americké armády už v dubnu, takže ještě před Královou nabídkou práce. Už v první kapitole knihy je totiž napsáno, že příběh Beáty a Oskara začíná v červnu 1992, jak vidíte na slidu.

16. slide – Časový posun událostí

(ukázka + diskuse)

V ukázce jste si mohli toho posunu všimnout. Ředitel o této koupi informuje podřízené, jako by to byla novinka a následně Agáta vyřizuje Oskarovi pozdrav od svého otce, takže je jasné, že jsou už v kontaktu ohledně doučování Beáty.

17. slide – Beátin pokoj v knize

(přečíst, nebo se zeptat, zda někdo jiný nechce číst + diskuse)

Jak na vás popis Beátina pokoje působí?

Já bych řekla, že je docela chaotický a neuspořádaný. Dalo by se říct „každý pes jiná ves“. Teď se podíváme na ukázkou z filmu.

18. slide – Beátin pokoj ve filmu

(ukázka + diskuse)

A jak na vás působí filmová scéna, kdy Oskar prvně vstupuje do Beátina pokoje?

Tahle scéna je dost tmavá, takže vlastně těžko říct, co vše tam Beáta má, ale například zubařské křeslo tvůrci zachovali. Jinak ale z něho mám oproti knize jiný pocit. Vypadá to, že je zde mnohem více věcí a nábytku, takže tady už to působí neuklizeně, přeplněně, skoro jako v nějakém vetešnictví nebo na skladišti. A když se k tomu přidá ten sklípkan v teráriu a hudba, která je taková tajemná, trochu nahání hrůzu, najednou scéna působí docela strašidelně. Jako kdyby se každou chvíli mělo něco stát. A tenhle pocit z knihy rozhodně necítím.

A ještě něčeho jsem si všimla. Postupně se pocit děsu mění v zoufalství, a to mohl být právě účel, protože to hezky koresponduje s Oskarovým pocitem. Po dvou hodinách mluvení, kdy Beáta řekne jedinou větu, musí být dozajista hodně zoufalý. Vidí to někdo jinak?

19. slide – Oskarův rozhovor s Králem – kniha

(přečíst, nebo se zeptat, zda někdo jiný nechce číst + diskuse)

V této ukázce tedy vede Král rozhovor s Oskarem o bývalém Beatině příteli. Ve filmu vedou úplně stejný rozhovor a přesně jako v knize se opíjí, takže druhý den je Oskarovi špatně. Rozdíl je v prostředí, ve kterém se tato scéna odehrává.

20. slide – Oskarův rozhovor s Králem – film

(ukázka + diskuse)

Zatímco v knize Král vyzvedl Oskara v noci a řidič je dovezl do Králova nevěstince, ve filmu se tatáž scéna odehrává u Krále doma, jak jste mohli vidět.

Co si o tom myslíte? Můj prvotní nápad byl, že prostředí nevěstince mohlo být pro film nevhodné. Jenže jak jste si mohli všimnout, během rozhovoru je za Oskarem zapnuté video, kde je nahráný Beatin ex-přítel s klientkou a že by to byla decentní scéna, to se říct úplně nedá. A z toho usuzuji, že nevěstinec tvůrci vynechali z finančních důvodů. Byla by potřeba další lokace, další komparzisté, takže by se to mohlo prodražit. A ve výsledku nemám pocit, že by absence tohoto místa nějakým způsobem filmu ubližovala.

21. slide – Dovolená v Chorvatsku – kniha

(přečíst, nebo se zeptat, zda někdo jiný nechce číst + diskuse)

Tady autor popisuje krátce cestu do Chorvatska a lodní výlet. Po návratu Oskar říká Beátě o vláčku, který tam je pro turisty a funguje jako spoj mezi městem a letoviskem.

22. slide – Dovolená v Chorvatsku – film

(ukázka + diskuse)

Ve filmu tvůrci cestu k moři i lodní výlet vynechali. Jediné, co zachovali je scéna, kdy Oskarova rodina zdraví moře a také již zmíněný vláček.

Domnívám se, že i zde šlo o finanční stránku věci. Natočit vláček bylo rozhodně mnohem snazší než zařizovat pro filmování výletní loď.

(Pozn.: Dokonce bych řekla, že vláček byl točen v Čechách, nikoli u moře. Díky kouzlu filmového střihu je to dost dobře možné.)

23. slide – Rozchod a Steve – kniha

(přečíst, nebo se zeptat, zda někdo jiný nechce číst + diskuse)

Tato část je také odlišně zpracovaná. Z úryvků jste si mohli všimnout, že nejprve volal Oskarově manželce anonym, že jí manžel podvádí s Beátou. Oskar jí ujišťuje, že to není pravda a pro sebe si sobecky říká, že se s Beátou schází tak málo, že vlastně ani nelže. A až po tomto incidentu se Beáta s Oskarem rozejde. Je to krátce poté, co jí představil Steva, učitele angličtiny, který na škole už nějakou dobu učí, jen se teprve teď vrátil z prodloužené dovolené v Mexiku.

24. slide – Rozchod a Steve – film

(ukázka + diskuse)

Tady jste ale mohli vidět, že nejprve proběhl rozchod a až poté rozhovor Oskara s Andělou. Oskar si to i zde sobecky odůvodňuje, že vlastně nelže, protože se s Beátou už rozešli. A když potom Oskar odchází ze školy, protože bude pracovat v nakladatelství, Beáta se s ním loučí a představuje mu Steva, který zde teprve do školy na post učitele angličtiny nastupuje.

25. slide – Smrt Beáty v knize

(přečíst, nebo se zeptat, zda někdo jiný nechce číst + diskuse)

Jak vidíte, o smrti Beáty jsou čtenáři informováni formou vypravování, které obvykle píšou žáci na základní škole. Jak to na vás působí?

Na mě to působí komicky, což se mi nezdá úplně vhodné. Osobně bych čekala, že tato část bude napsána nějak citlivě, vzhledem k tomu, že se jedná o smrt, respektive sebevraždu. Na druhou stranu to koresponduje s celým vyzněním knihy, protože se jedná o humoristický román. Následující úryvek zase obsahuje věty, které odkazují na pohádku, což by mohla být narážka na fakt, že celý příběh je smyšlený. („A už se nikdy neprobudila. A celé město bylo potaženo černým flórem.“)

26. slide – Smrt Beáty ve filmu

Ve filmu je tato scéna diametrálně odlišná. Oskarův monolog se neliší, ale nálada jednotlivých obrazů je jiná. Teď vám pustím ukázkou a potom se zeptám, jaké jste z ní měli pocity.

(ukázka + diskuse)

Jak jste viděli, opět se objevuje kabriolet na vrakovišti a hned potom už je divákovi jasné, jak s dějem souvisí. Následuje totiž bílý obraz a záběr na oblaka. Do podkresu těchto scén tvůrci vložili hudbu. Je to pomalá, smutná saxofonová skladba s doprovodným klavírem. Pak je záběr na letadlo, kterým se Oskar vrací z pracovní cesty a doma vytahuje ze schránky Beátino úmrtní oznámení. I sem tvůrci přidali podkresovou hudbu. Tentokrát pomalou, smutnou melodii hranou na klavír a kytaru a s ženskými vokály. Jak na vás tedy působila tato ukázkou? A v porovnání s knihou, cítíte rozdíl?

Podle mě všechny tyto scény jsou natočeny poměrně citlivě a dojemně. Velký podíl na tom má samozřejmě hudba, ale i Oskarův hlas, který najednou zpomalil, je jemný a je z něho cítit smutek. Ten je viditelný i v detailním záběru Oskarova obličeje.

27. slide – Závěr knihy

(přečíst, nebo se zeptat, zda někdo jiný nechce číst + diskuse)

Teď jsme si přečetli úplně poslední odstavec knihy, ve kterém na čtenáře čeká překvapení, protože si celou dobu myslí, že se příběh odehrál, ale Oskar je informuje, že celou dobu jen fabuloval. A potom je tu komentář ke knize od manželky, která říká, že možná radši měl vzít tu práci a zároveň se chová naštvane. Teď vám pustím ukázkou z filmu a potom k tomu ještě něco řeknu.